

FOTOAJAKIRI / ESTONIAN PHOTO MAGAZINE

POSITIIV

30 / 2017 SÜGIS / AUTUMN

KLPA 2017, NICOLE MIQUEL, KRISTINO RAV, PHILIP SOLOVJOV, NICOLAS BOUVY,
MAARJA MÄEMETS, RUUDU RAHUMARU, DOCUMENTA 14, ART VILNIUS'17

Rick Lowe. Victoria väljaku projekt, Lootuse tänav, Ateena. Sotsiaalne skulptuur.
documenta 14. Photo: Freddie Faulkenberry

Rick Lowe. Victoria Square Project, Elpidos Street, Athena. Social sculpture.
documenta 14. Photo: Freddie Faulkenberry

Mina, meie ja nemad

ME, WE AND THEY

Hea Positiivi lugeja

Maailm on muutunud järjest väiksemaks. Odavlennufirmaga saab rännata peaaegu maailma otsa. Inimesed kaugetest, eksootilistest maadest võivad pagulastena olla homme meie uued naabrid. Piire justkui poleks enam. Kuidas aga mõjutavad avanenud võimalused inimeste mõttemaailma ja valmisolekut uue vastuvõtmiseks?

Kuala Lumpuri rahvusvaheline portreefoto konkurss, kus fotoajakiri Positiiv on koostööpartner, suunas tänavu fookuse peretemaatikale. Annika Haas mõtiskleb võidufotosid analüüsid, kuidas senine pere tähendus on aja jooksul muutunud ja hägustunud.

Sõna „feminist“ kuuldes hakkab paljudel punane ohutuluks peas vilkuma. Prantsuse fotograaf Nicole Miquel, kelle kolmeosalist näitust „Cherchez la femme“ („Otsige naist“) nägi kevadel Tallinnas, on teema enda jaoks lahendanud prantslannaliku elegantsiga: naiseks olemine ja feminism on tema silmis üks ja seesama.

Naise eluteel toimub suur pööre, kui sünnib uus ilmako-danik. Mida teha siis, kui pereõnne nautimise asemel leiab noor ema end hoopis sügavas depressioonis? Kristino Rav on oma kunstiprojekti raames välja uurinud, et suhteliselt tabuks peetud teema on tegelikult aktuaalne paljudele. Ligi 50-80% noortest emadest kogeb sünnituse järel kurvameelsust.

Inimkeha ilu kujutamine kunstis on jätkuvalt au sees. Fotograaf Vivian Ainsalu avab aktide ühispildistamise kõõgipoolt.

Igasugune kunst on kommunikatsioon. Lihtsalt suhtlemisviisid ja -kanalid on erinevad. Võid suhelda iseendaga, sõpradega või kunstihuvilistega kogu maailmast. Kunstiteadlane Harry Liivrand räägib, kuidas ta korraldas Eesti kunsti näitust Berliinis Eesti saatkonnas kultuuriatašeenä töötades.

Nüüdiskunsti piirideta maailma mahub palju, alates viisuaalsest puhta kunsti esteetikast ja lõpetades hinge ja silma kriipiva nüüdismaailma sotsiaalsete probleemide käsitlemisega. Laura Kuusk käis Ateenas rahvusvahelisel kunstinäitusel „documental“, mis andis eri maade kunstnike loomingut kaudu hääle neile, kelle sõnum jäaks muidu kuulmata.

Kristel Schwede
Peatoimetaja ja väljaandja

Dear Positiiv Reader

The world is becoming ever smaller. You can travel almost to the end of the world with low cost airlines. People from exotic far away countries may be our new refugee neighbours tomorrow. It's as if there are no more borders. But what effects do these new opportunities have on the people's ways of thinking and their preparedness to accept what is new?

The international portrait photography competition held in Kuala Lumpur, where the photography magazine *Positiiv* is a co-operation partner, focused on the topic of the family this year. Analysing the winning photographs, Annika Haas muses over how the old definition of a family has changed and become blurred over time.

Hearing the word *feminist*, many see a flashing red light. French photographer Nicole Miquel, whose three-part exhibition *Cherchez la femme* (*Look for the Woman*) was open to the public in the spring in Tallinn, has resolved the topic for herself with elegance characteristic of a Frenchwoman: being a woman and feminism are one and the same for her.

A woman's life takes a big turn when a new life is born into the world. What to do when instead of experiencing the joy of motherhood, a young woman finds herself in deep depression? In the context of her art project, Kristino Rav has discovered that the subject, considered taboo, is actually topical for many women. Fifty to eighty per cent of young mothers experience sadness following childbirth.

Depicting the beauty of a human body is still regarded highly in art. Photographer Vivian Ainsalu lifts the lids on a joint photography series of nudes.

Any art is always communication. You can communicate with yourself, with your friends or with art enthusiasts from all over the world. Art critic Harry Liivrand talks about the time he organised exhibitions of Estonian art when working as a cultural attaché at the Estonian embassy in Berlin.

A lot can fit into the limitless world of contemporary art, from visually pure art aesthetics to addressing the social problems of the world today that disturb the soul and eye. Art festival *documenta 14* gave a voice to those whose message would otherwise have gone unheard.

Kristel Schwede
Editor in chief and publisher

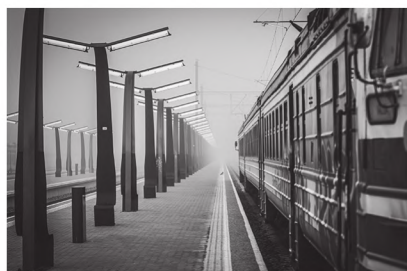

Sisukord

Contents

Esikaas / Cover
Sandra Mehl. Prantsusmaa / France
Maddelena sätendav sünnipäev
II koht. Avatud kategooria, KLPA 2017
The sparkling birthday of Maddelena
2nd prize. Open category, KLPA 2017

Tagakaas / Back cover
Sten-Erik Remmel. Eesti / Estonia
Balti Jaam
I koht. Inimene. Linn. Kogukond 2017
Balti Sation
1st prize. Human. City. Community 2017

8
Defineerides perekonda. Perefoto KLPA 2017 portreefoto konkursi fookuses.
DEFINING FAMILY. PORTRAIT PHOTO COMPETITION KLPA 2017
Tekst / Article: Annika Haas

Ruudu Rahumaru
Fotomaal seeriast „Tüvemustrid“
Photo painting from the series *Stem Patterns*

16
Nicole Miquel: naiseks olemine ja feminism on minu jaoks üks ja seesama
NICOLE MIQUEL: BEING A WOMAN AND A FEMINIST ARE THE SAME FOR ME
Fotod ja tekst / Photos and article: Nicole Miquel

24
Hämarala seniidis
A BLIND SPOT AT THE ZENITH
Foto ja tekst / Photo and article: Kristino Rav

26
Fräulein Lola, filmipioneer ja seikleja
FRÄULEIN LOLA, MOVIE PIONEER AND ADVENTURER
Tekst / Article: Nele Maipuu

28
Eva, Adam ja ühispildistamise köögipool
EVA, ADAM AND THE KITCHEN SIDE OF JOINT CASTING
Tekst / Article: Vivian Ainsalu

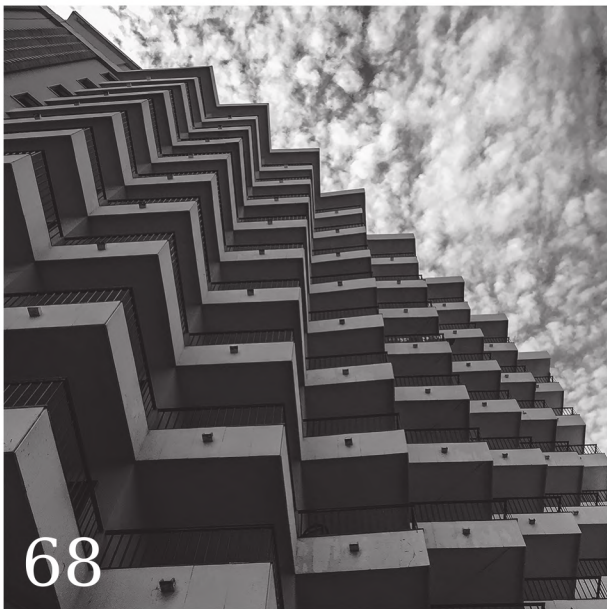
44

Foto: Nicolas Bouvy
Seeriast „Teekond pilvedesse”. 2016-2017
From the series *Journey to the Clouds*. 2016-2017

38
Perekond Kreenholm
FAMILY KREENHOLM
Fotod ja tekst / Photos and article: Philip Solovjov

44
Õnnetoovad katuseakrobaadid
GOOD LUCK WITH ROOF ACROBATICS
Fotod /Photos: Nicolas Bouvy, Tekst / Article: Kristel Schwede

50
Aega on küll. #underapalmtreeesippingacocktail
THERE IS A TIME. #underapalmtreeesippingacocktail
Fotod ja tekst / Photos and article: Maarja Mäemets

68

Foto: Temuri Hvingija
M_M_M_M project. 2016

52
Tants reaalsusega
DANCE WITH REALITY
Fotomaalid ja tekst / Photopaintings and article:
Ruudu Rahumaru

58
Harry Liivrand, Eesti kunsti saadik
HARRY LIIVRAND, DIPLOMAT OF ESTONIAN ART
Küsis / Interview: Kristel Schwede
Foto / Photo: Mark Kovalenko

62
Tähelepanu, me oleme inimesed!
ATTENTION, WE ARE PEOPLE!
Tekst / Article: Laura Kuusk

28

Foto: Meeli Laidvee
Viimane kaader. 2017
Last frame. 2017

68
Helisev alkeemia. ArtVilnius'17
SOUNDS OF ALCHEMY. ARTVILNIUS'17
Tekst / Article: Triinu Soikmets

72
Mugavustsoonist väljas
OUT OF COMFORT ZONE
Meeli Laidvee

74
Tamroni makrofoto 2017
Tamron Macro Photo 2017

78
Inimene. Linn. Kogukond 2017
HUMAN. CITY. COMMUNITY 2017
Kristel Schwede

FOTOAJAKIRI **POSITIIV**

Telli endale või sõbrale!
Aastatellimuse hind Eestis on 22 eurot
positiiv.ee/tellimine

Foto: Rait Lõhmus

ESTONIAN PHOTOMAGAZINE **POSITIIV**

One year subscription in Europe 46 EUR
in other countries 54 EUR

info@positiiv.ee

OÜ MEDIARONG
Roo 21a Tallinn 10611 Estonia
info@positiiv.ee
www.facebook.com/FotoajakiriPositiiv

TAMRON

SP70-200mm F/2.8 G2

Fookuskaugus 200mm · Ava F/2.8 · 1/125s · ISO 400

Ole truu oma visioonile ja kõik su ootused saavad ületatud

Uue generatsiooni valgusjõuline Tamron F/2.8 telesuumobjektiiv koos uuenenud VC stabilisaatoriga, täpse ja kiire autofookusega. Sinu uus tee oma visioonide teostamiseks.

SP 70-200mm F/2.8 Di VC USD G2 (Mudel A025)

Mudelid Canon ja Nikon kaameratele

Di: Sobib nii APS-C kui täiskaadriga kaameratele

Hind 1549€
www.photopoint.ee

GALERII **POSITIIV**

2017

SÜGIS / AUTUMN

NÄITUSED GALERIIS POSITIIV

Exhibitions in gallery Positiiv

ÜLLE SAATMÄE Vaateväli / Field of Vision. Kuraator Kristel Schwede. September

XII Tallinna Disainiöö Festivali satelliit 25.-30.09.2017

Galeriide Tallinna Teisipäev 26.09.2017 kell 17.00 E-R 12.00-18.00

MAARJA MÄEMETS Aega on küll / There is a Time

#underpalmtreeesippingacocktail. Oktoober

KRISTINO RAV Hämarala seniidis / A Blind Spot at The Zenith. November

OÜ MEEDIARONG

Roo 21a Tallinn 10611 Estonia

positiiv.ee/galerii, info@positiiv.ee

www.facebook.com/GaleriiPositiiv

PARIMATE VÜRTSIDE
JA EHTSA RUMMI
KARAKTER

Parim jää
ja viilu sidruniga.

KUI VÕTAD,

VÕTA VETT VAHELE

VT VANA TALLINN
TÕELINE ISELOOM

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada Teie tervist.

vanatallinn.eu

Defineerides perekonda. Perefoto KLPA 2017 portreefoto konkursi fookuses

DEFINING FAMILY. PORTRAIT PHOTO COMPETITION KLPA 2017

Tekst / Article: Annika Haas

Seekordne rahvusvaheline portreefotokonkurss Kuala Lumpur International Photoawards 2017 (KLPA 2017) suunas fookuse peretemaatikale, mille üle Positiivil, kui konkursi koostööpartneril, oli eriliselt hea meel. Eestis on hädasti vaja aasta ema konkursi ümber käinud absurdse poleemika taustal näidata julget ja kirevat pilti, mida pakub tänapäeva reaalne olukord, kus pere mõiste on laienenud kõikvõimalikele muudele tasanditele, kui pelgalt „traditsiooniline perekonnafoto“ meile pakkuda suudab. Tänapäeva pildialbumid on selles sfääris sootuks kirevamad, sest perekonna mõiste on laiem kui kunagi varem. Ja selles ei lase kahelda ka KLPA 2017 konkursil tippu jõudnud tööd, mille eesmärk ongi defineerida nüüdisaja perekonda, selle ülesehitust.

Vaimustav on tõdeda, et ühele ja samale teemale keskendudes on fotokunstnikud kasutanud väga erinevaid perspektiive. Eks seda on tinginud aktuaalseks tõusnud küsimuse lai ampluaa: kuidas näevad ja määratlevad kogu maailma ühiskonnad perekonda? Kas traditsioonilised, konservatiivsed määratlused on piisavad, et hõlmata erinevate rahvaste muutuvat perekondlikku struktuuri? Kas lääne ja ida ühiskondade vahel on suuri erinevusi? Kas samasooliste vanemate, lapsendatud lastega ja kärgperede defineerimisel on formaalsed määratlused piisavad? Milline staatus kaasneb koos elavate paaride puhul, kes ei ole seaduslikult abielus, kuigi elavad nn traditsioonidele vastavas ühiselus? Kuivõrd mängivad perede kujunemisel kaasa poliitilised ja sotsiaalsed tegurid? Ja nii edasi. Lisaks loetletud aspektidele pakkusid tõlgenduste varieeruvust loomulikult ka fotograafide erinev stiilikasutus: kes lähenes teemale fotožurnalistlikult, kes lavastuslikult, kontseptuaalselt, juhuslikult või formaalsest esitlusviisist lähtuvalt. Lubatud olid kõik fotograafilised võtted, peaasi, et see aitaks määratleda perekonda.

Konkursi tulemustest joonistub tugevalt välja, et perekondade portreed pole lihtsalt portreed, vaid neis kajastub nii fotograafi kui jäädvustatud inimeste sügavalt personaalne, tihsti delikaatse alatooniga lugu, mõlemapoolne usalduslik suhe üksteise vastu, aga ka avatus vaatajale, publikule. Tänapäevase

This year's Kuala Lumpur International Photoawards 2017 (KLPA 2017), an annual international portrait photography competition, was focused on the subject of family. In light of the absurd controversy surrounding the Mother of the Year competition in Estonia, we can confidently show off the colourful scene offered by the current situation in our small Estonia, where the definition of family has expanded to all sorts of new levels so that we have moved away from what the simple 'traditionally family photo' could have offered us. The photo albums of today are much more colourful because the definition of family is wider than ever. The photos that were deemed the best at KLPA 2017, the objective of which is to define the contemporary family and its structure, also leave no doubt in this matter.

It's wonderful to see that photographic artists have used widely different perspectives when focusing on one and the same topic. This is, of course, due to the breadth of the topical issue of how societies around the world see and define the family. Are traditional, conservative definitions sufficient to include the changing family structure of different peoples? Are there large differences between Western and Eastern societies? Are formal definitions sufficient to define families made up of same-sex parents, adopted children and blended families? What status accompanies families living together that are not legally married, despite the fact that they share a life together that is in many ways traditional? How big a role do political and social factors play in the formation of families? And so forth. In addition to these aspects, the different use of style by the photographers also offered variety to the interpretations: some approached the topic from a photojournalistic perspective, some staged their photos, some had a conceptual or accidental approach, and some used a formal presentation mode for their photos. All photography techniques were permitted as long as it helps to define a family.

The results of the competition strongly indicate that family portraits are not simply portraits but reflect the deeply personal, often delicate story of both the photographer and

AJAKIRJA POSITIIV LEMMIK

Sandra Mehl, Prantsusmaa

Ilona ja Maddalena esimene sakrament

FAVOURITE PHOTO OF MAGAZINE POSITIIV

Sandra Mehl, France

Ilona and Maddalena's First Communion

perekonna kui sotsiaalse institutsiooni tugevaim mõjutaja on rohkem kui kunagi varem globaalne poliitika. See tuleb ilmekalt esile ka KLPA 2017 võidutööst, Kreeka fotograaf **Demetris Koilalouse** fotoloost „CAESURA: Külastuse kestus“ („CAESURA: The Duration of a Sigh“), mis jutustab rände- ja pagulaskriisist räsitud perekondade saatusest. Sellest, kuidas kunagi eksisteerinud tervik on lagunenu, otsides väljapääsu uuele elule. Väike vahepeatus Kreekas on üle mere tulnud põgenike jaoks justkui *caesura* – mõiste, mida tavaliselt kasutatakse lühikesel vaikushetkel tähistamiseks poeetilise salmi sees või muusikalises lauses. Sellele vaikushetkele perekonna jaoks tormiliste ja traagiliste perioodide vahel fotokunstnik keskendubki: hetkelisele vahepeatusel perede olemises eelnenud vägivald ja heitliku tuleviku narratiivis.

Ent finalistide tööde hulgas on palju teisi tundlikke portreid, mis tulevad esile peenelt häälestatud kunstilise pilgu kaudu intiimsetele suhetele, mida perekondlikud suhted oma olemuselt ju õigupoolest on. Valitud fotograafidel on eriline tundlikkus ja suurepärase oskus äratada oma piltides emotsioonid ellu. Need kujutised on kaugel otsesest aruandlusest, mis on perekond, pigem näitavad nad oma kujundlikkuses rikkalt ja veenvalt, mis on ühe koosluse inimlik pool. Nii näiteks jutustab Itaalia fotograaf **Diana Bagnoli** lugu perekonnast, mille moodustab kolmik, kus abielupaar on suhtes noore naisega, kes on perekonna täieõiguslik liige. Polyamory on hiljuti saanud nii USA-s kui Euroopas populaarseks kooselu praktikaks, kus indiviididel võib olla rohkem kui üks partner ning suhtes olivad teavad ja aktsepteerivad üksteist täielikult.

Kanada fotograaf **Eric Tschaeppeler** läheneb oma tööle personaalsest vaatenurgast: ta on kaamera abil elustanud talle nii isikliku isolatsiooni teema, taaselustades fotograafilise väljenduse kaudu oma perekonna ajaloolises mälus korduvalt esilekerkivat olukorda, mil emal ja eelnevalt ema emal oli depressioon situatsioonis, kus kõrval on kasvamas väike laps. Seega on ühes spiraali osas ka fotograaf ise. Portree mängib läbi samu tundeid, mida fotograaf lapsena tundis, ja kutsub mõtlema vanemate ja laste vaheliste suhete dünaamikale. Enese jaoks on fotograaf püstitanud küsimuse, kuidas ja kas on võimalik suletud ringi murda.

KLPA 2017 parimate tööde hulgas on tasakaaluks ka märksa lõbusamas toonis fotosid. Olgu neist esile toodud omaette tore perekonna moodustavad 88 aastat vanad kaksikud Vierka ja Zdenka Tšehhimaalt, kelle on kaamerasse püüdnud **Ivana Jašminská**, või Montpellier töölisklassi linnaku muhedad õed Ilona ja Maddelena prantslanna **Sandra Mehli** seeriast, mille ajakiri Positiiv valis oma lemmikuks.

the subjects, the mutually trusting relationships they develop with one another, and an openness to the viewer. The biggest influence of the contemporary family as a social institution is, more than ever, global policy. This is also vividly expressed in the winning work, the photo story *CAESURA: The Duration of a Sigh* by Greek photographer **Demetris Koilalouis**, which tells of the fate of families ragged from the migration and refugee crises, and of how unity has broken down in the search for a way out to a new life. A short layover in Greece is almost like a *caesura* – a definition that is usually used to indicate a small pause in a poetic verse or musical sentence – to refugees who have arrived across the sea. This pause for a family between tragic periods is what Koilalouis focuses on: the momentary respite families gain in the narrative of the violence of the past and the uncertainty of the future.

The work of the finalists, however, includes many other sensitive portraits that are portrayed through a finely tuned artistic eye and its view of the intimate relationships that family relationships really are by nature. The selected photographers have a particular sensibility and the skills required to bring emotions to life in their photos. These images are far from simply reporting what a family is, rather they show the human side of a community through imagery, doing so in a rich and convincing way. For example, the Italian photographer **Diana Bagnoli** tells a story of a family made up of a trio, where a married couple has a relationship with a young woman who is a full-fledged member of the family. Polyamory, in which individuals can have more than one partner and people in a relationship know and fully accept one another, has recently become a popular form of cohabitation both in the USA and Europe.

Canadian photographer **Eric Tschaeppeler** approaches his work from a personal point of view: he has used his camera to bring to life the topic of isolation, which is so personal to him, using photographic expression to balance the recurring situation in the historical memory of his family where the mother and before her the mother's mother had depression at a time when a small child was growing beside her. The photographer himself stands at one end of the spiral. The portrait works through the same emotions that the photographer felt as a child and invites the audience to think about the dynamics of the relationship between parents and children. The photographer has posed a question to himself, whether and how is it possible to break out of a closed circuit?

There are also photos in a significantly more joyous tone to ensure some balance among the best photos of KLPA 2017. Some to mention include 88-year old twins Vierka and Zdenka, from Czechia, who form a lovely family in their own right, captured by **Ivana Jašminská**, or the pleasant sisters Ilona and Maddelena living in the working-class neighbourhood in Montpellier from a series by Frenchwoman **Sandra Mehli**, the favourite of magazine Positiiv.

Eric Tschaepeler. Canada
From the series *It Takes a Village*

KLPA 2017 FOTOKONKURSI VÕITJA
Demetris Koilalous. Kreeka
Fotod seeriast "CAESURA: The Duration of a Sigh"

THE WINNER OF KLPA 2017 PHOTO CONTEST
Demetris Koilalous. Greece
From the series: *CAESURA: The Duration of a Sigh*

↑ Ivana Jašminská. Tšehhoslovakkia / Czech Republic
Vierka and Zdenka

↗ Diana Bagnoli. Italia / Italy
POLYAMORY Federica, Chiara and Pier in their bed in Turin

↑ Gillian Hyland. Suurbritannia / UK
The Hearts Shadow. From the series *Windows Into Havana*

↗ David Chancellor. Suurbritannia / UK
Us all. From the series *Handles Like Eggs*.

Nicole Miquel: naiseks olemine ja feminism on minu jaoks üks ja seesama

NICOLE MIQUEL: BEING A WOMAN AND A FEMINIST ARE THE SAME FOR ME

Fotod ja tekst / Photos and text: Nicole Miquel

Sel kevadel (8.03.-17.04.17) sai Tallinnas Okupatsioonide Muuseumis vaadata Prantsuse fotograafi **Nicole Miqueli** näitust „Cherchez la femme”, mis koosnes kolmest fotoseeriast: „Daamid”, „Platonistide pidusöök” ja „Loosungitega naised”. Näitus valmis koostöös Prantsuse Instituudiga projekti #naistEST raames. Kunstnik räägib Positiivile oma fotograafiks kujunemise teekonnast ja avab seeriaste valmimise tagamaad.

Nicole Miquel: Alustasin fotograafiaga 1980. aastatel, kõigepealt fotoajakirjanikuna mitmete päevalehtede ja agentuuride jaoks (Viva Pariisis, Prisma Madridis). Mõneks ajaks jätsin kirjutamise kõrvale ja pühendusin ainult fotodele. Fotograafia õpetas mulle tähelepanelikkust, kannatlikkust, tahet alustatuga lõpuni minna ja tundlikku, otsekohest kõnekeelt oma mõtete väljendamiseks. Mõte nähtava ajalikkusest ja pildist, mis ei kordu kunagi, sai kõikide tehtud fotoseeriaste tõekehtsuseks.

Alguses köitsid mind portreed, siis loodus, tänavapildid, kõik see, mis meid ümbritseb, ja ennekõike valguse mängud. Pärast pikki õpinguaastaid parimate klassikalise foto meistrite käe all hakkasin ise otsima jälgi ja mälu. Olen läbi käinud kõik fotograafia žanrid poliitilistest reportaažidest illustratsioonideni, kunstilistest portreedest looduse abstraherimiseni. Valin teemasid vastavalt meeleolule, oma hetkeseisule. Viimaste aastate lemmikteema on filosoofilised rännakud urbanistlikel maastikel, erilise otsimine tavalisest.

Olen ennast alati tundnud ühiskondlikult aktiivse naisfotograafina ja minu jaoks on naiseks olemine ja feminism üks ja seesama.

Seerias „**Daamid**” on fotodel vanadekodus elavad naised, kes jagasid minuga oma mälestusi aegadest, mil nad olid veel lapsed, neiud, abikaasad ja emad. Nad rääkisid oma üksindusest, nõrdimusest keha vananemise pärast, mälu nõrgenemisest, raskustest ajaga kaasas käia ja igatsusest oma lähedaste järele. Minevik on nende olevik, nad on tunnustajad ühele ajastule, mis libiseb küll unustusehõlma, kuid mille rõõmu, kurbust ja emotsioone nad endas hoiavad.

Objektiivi vahendusel tahtsin neile tagasi anda nende enesekindluse, tõestada, et nende väärikus ja ilu on jätkuvalt

On March 8, 2017, the **Nicole Miquel** exhibition *Cherchez la femme*, consisting of three series of photos, *Ladies*, *Les Platonnes Post-Sex War* and *Women in Protests*, opened at the Museum of Occupations in Tallinn as part of the #naistEST project in cooperation with the French Institute. The artist is talking here about her journey to become a photographer.

Nicole Miquel: I went into photography in the 1980s, first as a photojournalist for several dailies and news agencies (Viva in Paris, Prisma in Madrid). Later on, I stopped writing for a while to focus solely on pictures. Through this medium I developed new abilities that I had been lacking until then: attention, patience, and a desire for completion in everything I was starting, as well as a more sensitive and immediate narration of my own emotions and thoughts. The idea of instantaneous snapshots and capturing a unique moment have been driving my creation process throughout my photography.

My first passion was for portraits, and then I moved on to exploring landscapes, street photography, and more generally the matter of things surrounding us, mainly the use of light as a creative material. After a long learning process studying the old masters in photography, I engaged in research on the concepts of traces, memories and imprints. I have tackled all photographic genres, from political photojournalism to illustrations of writing, from portraits of artists at work to more conceptual photography about the kind of matter nature is made of (landscapes, clouds, seasonal effects). I get into my topics according to my current state of mind and what is happening in my life. For the past couple of years, my main approach has been based on philosophical strolls in the urban environment, chasing the extraordinary in the ordinary.

I have always considered myself an engaged female photographer. I see calling myself a woman and a feminist at the same time as a pleonasm.

The **Ladies** series was intended for a book of interviews and photographs on the lives of female pensioners in a retirement home. I listened to them telling me stories about their lives as children, young ladies, fiancées, brides, mothers and

Nicole Miquel
Foto seeriast „Platonistide pidusöök”
Photo from the series *Les Platonnes Post-Sex War*

alles. Pildistamise päeval tulid nad stuudiosse soengutes, ehte ja õlasallidega, nad olid valmis poseerima. Aitasin neil poose võtta, sättisin nende juukseid ja sülle ning tasapisi hakkasid nad avanema. Sain piltidele kaunid, endast lugupidavad naised, kelle nägudes on lahkust, õrnust ja elukogemust.

Fotoseeria „**Platonistide pidusöök**” sündis Platoni „Pidusöögi” teise kõne põhjal. Viis aastat tagasi asutasime sõpradega, kelle seas oli filosoof, ajaloolane, performance’i-näitleja, klassikaline laulja, moderntantsija, stsenograaf ja videokunstnik, feministliku rühmituse Les Platonnes (eesti keeles Platonistid). Nimi sündis ideest läheneda kriitilisest ja võrdõiguslikust vaatenurgast Platoni tekstile „Pidusöök”. See lääne ühiskonna üks alustekstidest eirab naise, keelates neile kohta filosoofias, loomes ja kodanikuks olemises.

Kui mind kutsuti Pariisi moodsa kunsti muuseumi jaoks Platonistidest fotoseeriat tegema, palusin rühmituse liikmetel poseerida, mõeldes, millisel hetkel tunnevad nad end erootiliselt. Platonistide reaktsioon oli alguses kategooriliselt eitav, nad olid oma intiimsuse näitamise vastu. Naised on niigi liiga sageli meeste fantaasiate objektid ja nad ei soovinud vabatahtlikult iseendast erootilist vaatepilti pakkuda. Tegelikult oli minu eesmärk anda neile võimalus näha ennast teistsuguse pilguga ja avastada endas erootiline ja seksuaalne külg. Tahtsin näha, millisena näevad naised iseenda sensuaalsust, kui kõrvalpilke ja kammitsevaid arvamusi pole. Lõpuks nad nõustusid ja nii sündisid fotod, millel on näha liigutuste meelelisust, ümbermõtestatud figuure ja enesekindlat kehalist väljendust. Fotodele on püütud hetked, mil naised teadvustasid, et nende keha ja seksuaalsus kuuluvad ainult neile, see on ilu, mis ei sõltu normidest. Neist erilistest jagatud hetkedest, taasavastatud ihaldavatest ja ihaldatud kehadest kasvas välja autoerootiline fotoseeria, mis kutsub kõiki oma keha uue pilguga vaatama.

Fotoseeriaga „**Loosungitega naised**” tahtsin näidata naise ühendavat ja käimalükkavat jõudu. Jäädes truuks oma urbanistlikelt rännakutel korjatud piltidele, jäädvustasin naiste meeleavaldusi ja otsisin põhjust, miks on nad otsustanud oma ühist tahet väljendada. Avalikus ruumis koos meelt avaldades on naised nähtavad, nende hääl kõlab ja nende mõtted saavad kuju. Tänav on minu silme läbi väljaütlemiste ja soovide lava, kus saab rääkida ebaõiglusest ja kohast, mida naised endale ühiskonnas soovivad.

→ Nicole Miquel
Foto seeriast „Platonistide pidusöök”
Photo from the series *Les Platonnes Post-Sex War*

often assistants to their husbands. I listened to them telling me about their loneliness, how ageing meant deterioration of their physical condition, their memory loss, their difficulties fitting into contemporary life and their progressive abandonment by relatives. The past is their present. They have witnessed an era, a culture bound to disappear with them, of which they keep joyful memories, sorrows and tragedies, and hardly anyone to share them with. On the day of the photo shoot, they showed up well prepared, their hair nicely done, wearing jewels, often a scarf, and then started playing the game of posing. Ultimately they offered me the perfect image I wanted to bring them: a new way of looking at themselves. Their faces show kindness, generosity, tenderness and smiles. It is impossible to look at them without feeling respect.

Over 5 years ago, with friends who have backgrounds in philosophy, history, performing arts, classical singing, contemporary dancing, scenography and video making, I founded a collective of feminist artists called Les Platonnes. Our first aim was to rewrite Plato’s Symposium. This text has the symbolism of a founding myth for our Western culture, but denies the existence of women by refusing them any status as philosopher, creator or citizen. For the second performance of this project, called **Les Platonnes Post-Sex War**, a series of photographs was made to be displayed in the so-called *Rétro-futurist Museum*, with the aim of illustrating the second speech in the Symposium. Solicited to be the photographer, I asked my Les Platonnes friends to strike a pose for me, and then asked a rather formal question: “When do you feel sexy?”. This raised an outcry among the Platonnes. “No way we are going to put our intimacy on display. We are already constantly being watched, judged and fantasised about by male eyes.”. My ultimate goal was to give each of them the opportunity to reinvent themselves and to find another connection to their inner-selves and their sensuality. It was the occasion to avoid the standardised eroticism shared by men through our society’ mainstream culture. They eventually showed up and offered me images illustrating the reinvention of a body or the strength of proclaimed revendications.

True to my idea of photography that focuses on urban strolls, I followed the path of women’s protests from departure to end in search of the common motives that drive them. Along with thousands of others, waving signs and shouting slogans, women in series **The Women in Protests** gather to show their strength: standing and speaking up, embodying their thoughts, simply taking action in the public space. The street, a particular sensitive and political venue, becomes a stage on which to express frustrations and aspirations, a place to cry out the unfairness they face and the role they want to play in society.

Nicole Miquel
Fotod seeriast „Daamid“
Photos from the series *The Ladies*

Nicole Miquel
Foto seriast „Loosungitega naised”
Photo from the series *The Women in Protests*

Hämarala seniidis

A BLIND SPOT AT THE ZENITH

Foto ja tekst / Photos and text: Kristino Rav

Istun, kapsaleht rinnal, ja ei saa sõnagi suust, olen verbaalselt täiesti halvatud. Rasedusjärgne deliirium. Kui haiglast koju saime, haaras meid Juhaniga kummaline eufooria. Kõik ajas piisarateni naerma: piimapais, kakane mähe, väikesed sokid. Kõik! Nüüd, kui eufooria on vaibunud, ei ole algsest lõbususest enam palju järel. Emotsioonide karussell, unetusest tingitud virvarr ja kõikuma löönud reaalsustaju mõjuvad pigem rusuvalt kui naljakalt. Värvide erksus, mis oli korraks kui põhja keeratud, on nüüd nagu lõuendilt maha pestud. [...]

(Päeviku sissekanne, 19.06.2015)

Vaatamata sünnitusjärgse depressiooni küllaltki suurele esinemissagedusele ja mõjuulatusele, on teema ise pigem põlu all. Sotsiaalne norm raseduse ja emaduse roosamannavahusest idüllist pingestab värske vanemate ootusi iseenda, oma toimetuleku, uute rollide ja tunnete suhtes. Tihti jäävad tähelepanu alt välja kogemused, mis kehtivale normile ei vasta ja selle (üheplaanilisuse) kahtluse alla seavad. Ometi on just nende kogemuste kaudu võimalik laiendada tunneteskaala amplituuda, st millist ulatust sünnitusjärgse perioodi puhul „normaalseks” peetakse. Seda enam on tähtis, et teema kuuluks avalikku arutellu ning leiaks kajastust ka kunstis, mis need küsimused eriomasel ja kompaktsel viisil võib välja tuua.

Esitan oma töös keha lavastusliku maastikuna, kasutades muutunud enesetunnetuse ja -teadlikkuse väljendamiseks visuaalseid metafoore. Foto võimaldab mul enda jaoks tähenduslikke fragmente lähemale tuua, suurendada. Näiteks kannan kaelal ogalikku koralli, mis seob keha põletusprotsessi läbi teinud portselaniga. See rangluudevahelisse lohku suunatud tipuke sümboliseerib takistunud kõnevõimet – oma kogemuse jagamisel jäi kohati puudu häälest, kohati sõnadest. Siit edasi räägivad fotod. Hapruse ja tugevuse temaatika iseloomustab läbiva joonena kogu seeriat, millega on võimalik tutvuda selle aasta novembris Positiivi galeriis.

Näitus „Hämarala seniidis” kujutab sünnitusjärgsest depressioonist alguse saanud muutuste, arengute ja väljakutsete jada kui teekonda uute tugevusteni.

"I am sitting with a cabbage leaf on my breast and cannot get a word out of my mouth, I am verbally paralysed. Postpartum delirium. When Juhan and I arrived back from the hospital, we were both somewhat affected by this strange euphoria. Everything made us laugh to tears: a sudden increase in milk production, a poopy diaper, little socks. Everything. Now, after the euphoria has passed, there is not much left from this initial hilarity. Emotional carousel, sleep deprivation mess and a confused sense of reality has been more distressing than funny. Colours that seemed saturated for a moment are like they've been washed off the canvas..."

(Diary entry, 19/06/2015)

Despite the frequency and impact of postpartum depression, the topic itself is still scarce. The social norm attached to pregnancy and motherhood favours idyllic overly high expectations in new parents – about their way of life, new roles and emotions. Experiences that do not meet the norm and challenge its core tend to receive little or no public attention. These experiences, I believe, would expand the scope and range of what emotions are accepted as 'normal' during the postnatal period. It is thus all-important that the topic be part of public discourse, including artistic creation, which enable a specific and efficient means of discussion.

In my work, I picture the body as a staged landscape, using visual metaphors to express change in self-awareness and self-knowledge. Photos allow me to capture and zoom in on personally meaningful fragments. For example, connecting the body with fired porcelain – the viewer is exposed to a spiky coral pointing at the hollow gap between the collar bones. This visual represents hindered speech, that is, a certain lack of voice, and an equal lack of words when sharing my experience. From here on, the photos will speak. Fragility and strength continues to be the central theme of my work, presented at Positiiv Gallery in November.

The exhibition, A Blind Spot at the Zenith, is about postpartum depression, especially its role in transition, development and challenge as a passage to new strengths.

PPD. 2015
Idee autor: Kristino Rav, tehniline teostus: Juhan Vihterpal
Concept: Kristino Rav, technical solution: Juhan Vihterpal

Fräulein Lola, filmipioneer ja seikleja

FRÄULEIN LOLA, MOVIE PIONEER AND ADVENTURER

Tekst / Article: Nele Maipuu

Esimese maailmasõja eelne aeg oli Euroopa kunstimaailmas, ka Saksamaal, murranguline. Teatrijuht Max Reinhardt murdis tabusid Berliini teatrilavadel. Tantsija, koreograaf ja tantsuteraapia pioneer Mary Wigman vabastas tantsijad korsettidest. Leiutaja ja filmiärimees Oskar Messter revolutsioneeris filmitööstust Biophoniga, seadeldisega, mis ühendas grammofooni filmiprojektoriga. Filmitööstus polnud sel ajal õieti veel tööstuski, pigem entusiastidest meelelahutusärimeeste kallivõitu hobi. Das Kino, le cinéma, moving pictures – nimi oli juba sündinud, kuid liikuvad pildid kuulusid alles laadaatraktsioonide hulka. Isegi tööstusrevolutsioonist haaratud Kesk-Euroopas polnud kino veel linnadesse jõudnud. Filme näidati väikelinnade turgudel laadatelkides või vabas õhus ning võtetratsil töötavatel inimestel polnud isegi õigeid töönimetusi.

Mõiste „kaameranaine“ polnud samuti veel sündinud, sest naised, kes oleks end iseenesestmõistetavalt kaamera taha asetanud, oli Euroopas tõenäoliselt vaid mõni üksik. Üks neist oli sakslanna Lola Kreutzberg, Marlene Dietrichi ja Bertold Brechti kaasaegne. **Lola Kreutzberg** (s 1887) tegutses nii režissööri, kaameranaise kui ka produtsendina, mis on tõend nii tema enesekindlusest kui ka talendist. „Heaks operaatoriks saamine võtab aastaid aega, ja selleks kulub lugematuid rikutud filmilinte.“ Lola sõnad annavad tunnistust pikast ja raskest õpipoisiperioodist, millest ta siiski end heidutada ei lasknud.

Lola Kreutzberg õppis Müncheni ülikoolis zooloogiat ja hakkas õpingute ajal huvi tundma fotograafia vastu. Peale ülikooli lõpetamist läks ta tööle veterinaarmeditsiini instituuti, harjutades samal ajal kätt loomafotodega, millest mõned jõudsid ka trükki. Kuldsete kahekümnendate Berliin tundus auahnele kõrgharidusega naisele siiski sobivam keskkond kui provintslik Baierimaa. Nii leidiski Lola tööd kaameranaisena loodusfilmide võtetel. Ta avaldas artikleid oma töö kohta Berliini loomaaias, näiteks, kui proovis filmida ohtlike roomajate kombeid otse loomapuuris, jälgides, kuidas madu kaks tundi elusat siga alla neelab.

Enne kui Lola Kreutzbergil 1923. aastal päris oma filmistuudio avada õnnestus, elasid ta filmide karvased ja sulelised peategelased tihti ta enda magamistoas. Noore naise biograafias on näha, et kohtumised ohtlike isenditega teda ei hirmutanud. Oma esimese režii töö filmiga „Wunderland Bali“ (1927)

The period preceding the First World War was revolutionary in the world of art in Europe as well as in Germany. The theatre director Max Reinhardt broke taboos on the stages in Berlin. The dancer, choreographer and pioneer of dance therapy Mary Wigman freed dancers from corsets. The inventor and film tycoon Oskar Messter revolutionised the film industry with the Biophon, a device which combined a gramophone and a film projector. The film industry wasn't even an industry back then, rather a somewhat expensive hobby for enthusiastic entertainment businessmen. *Das Kino, le cinéma, moving pictures* – the name had been born already, but moving images were still seen as fairground attractions. The cinema hadn't yet made it to the cities even in Central Europe, which had been captured by the industrial revolution. Films were shown in fairground tents or in open air markets in small towns, and people working on the set didn't even have proper professional titles.

The term camerawoman hadn't been born yet either, because there were probably only a few women in Europe who would have placed themselves behind the camera as a matter of course. One of them was the German Lola Kreutzberg, who lived around the same time as Marlene Dietrich and Bertold Brecht. **Lola Kreutzberg** (b 1887) worked both as a director, camerawoman and producer, which is evidence of both her self-confidence as well as talent. “Becoming a good operator takes years and countless ruined film reels.” Lola's words testify to the long and difficult apprenticeship period, which she didn't let discourage her.

Lola Kreutzberg studied zoology at the University of Munich and became interested in photography during her studies. After graduating, she took a job at the Institute of Veterinary Medicine, at the same time practicing her skills in animal photography – a few of these photographs also made it to print. Berlin in the Golden Twenties seemed to be a more suitable environment for an ambitious woman with a higher education than provincial Bavaria. And so Lola found employment as a camerawoman on nature film shoots. She published articles about her work in the Berlin zoo, for example when she attempted to film the habits of dangerous reptiles directly in the cage, observing how a snake took two hours to

viis ta läbi Bali saarel Indoneesias. Hiljem rändas ta ka teistesse Aasia riikidesse, sealhulgas Indiasse.

1928. aastal asutas andekas naine oma firma, „Lola Kreutzberg GmbH”, võttes endale ka produtsendi rolli. Samal ajal kolis ta peenele Passaueri tänavale Berliin-Schönebergi linnaosas, kus ta naabriks oli näiteks kuulus Vene kirjanik Vladimir Nabokov. Aastatel 1928–1941 lõi Lola Kreutzberg üle viiekümne filmi, nii mängu- kui ka dokumentaalfilme, millest enamik kahjuks säilinud pole. Ta kirjutas ka mõned raamatud, fookuses ikka loomariik, loomade käitumine ja nende suhetumine inimesega. Rohked viited ta tööle 1920. ja 1930. aastate ajakirjades *Film-Kurier* ja *Lichtbild-Bühne* tõendavad, et ta filmid olid Saksa kinodes menukad.

Lola Kreutzbergi puhul paelub mind tema elu võimatus: temasugune naine poleks sel ajastul tohtinud olemas olla. 20. sajandi algus ei soosinud naiste edu tööturul, eriti meelelahutustööstuses. Saksamaal oli enne teist maailmasõda tüdrukul üldse väga raske kõrgema hariduseni jõuda, täieõiguslikeks õp- puriteks neid tihti veel ei peetud.

Kuid Lola oli siiski olemas. Tal õnnestus mitte ainult oma nägemuse järgi filme luua, vaid aidata kaasa uue filmižanri, loodusfilmi tekkele. Hitleri võimuletulek 1933. aastal tõmbas Lola edasisele karjäärile kriipsu peale. Väheste säilinud dokumentide alusel võib eeldada, et ta viimane film „Tier und Mensch im Zoo” („Loom ja inimene loomaaias”) jõudis vaatajani 1941. aastal. Laastav maailmasõda ja segane aeg jagatud Berliinis varjutasid andeka kunstniku viimaseid eluaastaid. Lola Kreutzberg suri 1966. aastal boheemlaste ja kunstnike seas populaarses Positano külakeses Napoli lähistel Lõuna-Itaalias.

swallow a pig for two hours.

Before Lola Kreutzberg managed to open her own film studio in 1923, she would often have the hairy and feathery stars of her films living in her bedroom. The biography of the young woman shows that coming face to face with dangerous animals didn't intimidate her. Her first experience as a director was the film *Wunderland Bali* (1927) shot on Bali, Indonesia. She later travelled to other Asian countries, including India.

In 1928, the talented woman established her own company, Lola Kreutzberg GmbH, also undertaking the role of producer. At the same time, she moved to a fancy Passauer Street in the Berlin-Schöneberg district, where her neighbours included, for example, the famous Russian writer Vladimir Nabokov. Between 1928 and 1941, Lola Kreutzberg created over fifty films, both feature and documentary, the majority of which have unfortunately not been preserved. She also wrote a few books, focusing on the animal kingdom, the behaviour of animals and their relationship with humans. Numerous references to her work in the magazines *Film-Kurier* and *Lichtbild-Bühne* of the 1920s and 1930s testify to her films being popular in the German cinemas.

When it comes to Lola Kreutzberg, I am fascinated by the impossibility of her life: a woman like her shouldn't have existed in that era. The beginning of the twentieth century did no favours to the success of women in the labour market, particularly in the entertainment industry. Before the Second World War, young women found it difficult to obtain higher education in Germany, and were often not considered fully fledged students.

But Lola did exist. She managed not only to create films based on her vision, but also to contribute to the emergence of a new film genre, the nature film. Hitler's rise to power in 1933 put a stop to Lola's career. Based on the few remaining documents, we can presume that her last film *Tier und Mensch im Zoo* (Animal and Human in the Zoo) reached the audience in 1941. The devastating world war and the confusing time in the divided Berlin overshadowed the last years of the talented artist's life. Lola Kreutzberg died in 1966 in the village of Positano, popular among bohemians and artists, near Naples in southern Italy.

Eva, Adam ja ühispildistamise köögipool

EVA, ADAM AND THE KITCHEN SIDE OF JOINT CASTING

Tekst / Article: Vivian Ainsalu

Mulle meeldib jälgida vestluspartneri reaktsiooni, kui olen süütu näoga teatavaks teinud, et mu hobiks on kamba fotograafidega mõnes mõisas paljaid inimesi pildistada. Nii naisi kui mehi. Tavaliselt järgneb sellele avaldusele kohmetu naerukõhin ja sissepoole pööratud pilk, küllap manatakse silme ette värvikaid stseene filmist „Silmad pärani kinni” või koguni midagi veel pikantsemat.

Asjaosaliste jaoks on reaalsus palju proosalisem. Aga mis see siis tegelikult on, mis meid kord-kaks aastas kokku toob? Ju ikka hingeõhjas tuikav soov luua kunsti, aga mitte närvikõdi kellegi privaatsete kehaosade piilumisest, nagu mõni võhik võib arvata. Ja meie inspiratsiooniks on suurim taies, mis siia ilma kunagi loodud – inimkeha. Ühispildistamiseks sobivat kohta otsides viisid meid koputuseni mõisauksele nii esteetilised kui ka praktilised kaalutlused. Ja muidugi on esimeseks neist interjöö, mille taustale iga päev pildistama ei pääse. Ehk peitubki kõige suurem kasu just kulude jagamises, sest mõisas isikliku projekti pildistamist plaanides tuleb võtta kaasa üsna kopsakas rahakott. Lisaks on 30 või enamast inimesest koosnevale seltskonnale ruumikas mõis ainuke valik, kui ei soovita pildistada just lageda taeva all. Kuid õige paiga leidmine pole teab mis lihtne isegi siis, kui priske rahakott lauale panna. Kuldnes, millega oma päeva sisustada soovime, on nii mõnigi koht ukse meie nina ees pauguga kinni tõmmanud. Küllap teinuks seda ka omaaegsed saksad.

Paljunäinud seinte vahel ongi sageli tulnud pähe mõte, et mis näo teinuksid härra ja proua, kui oleksid teadnud, et ühel päeval jalutavad mõisa tubades ja salongides alasti inimesed? Küllap nõudnuks mõisaproua nuusksoola, kui kujutlenuks pilti eevaülikonnas näitsikust, kes tunneb end tema buduaaris kui kodus. Eksib see, kes arvab, et mõisa tolmunud muuseumimeeleolu soodustab boheemlaslikku unelemist ja rahulikku inspiratsiooni ootamist. Vastupidi. Töögraafik on sõjaväelise täpsusega paika pandud, vaim peab olema valmis ja pilk selge. Pildistajad ja modellid jagatakse mõneinimeselisse rühmadesse ja saadetakse oma ruumi. Kella kukkudes toimub vahetus ja kõik liiguvad toa võrra edasi nagu ringmängus. Ja kes hooletu, jääb pildist ilma. Mis ei tähenda, et õhk poleks paks mõnusast kambavaimust ja soojast küünarnukitundest. Mälestus meeleolukast päevast jääb mälukaardile talletatu kõrval päevi helendama veel tükiks ajaks.

I like to observe the reaction of my conversation partner to whom I have innocently announced that my hobby is photographing naked people in some manor with a bunch of other photographers. Both men and women. This declaration is usually followed by awkward laughter and a look turned inwards, as they are probably conjuring colourful images from the movie *Eyes Wide Shut* or something even more scandalous.

For the participants, the reality is a lot more pedestrian. But what is it really that brings us together once or twice a year? It's the desire to create art pulsating in the pit of the soul, not the excitement to peek at someone's private parts as some layman might think. And our inspiration is the greatest work of art ever created – the human body. When searching for a suitable location for joint photography, we were brought to knocking on a manor door by both aesthetic and practical considerations. The first of these is, of course, the interior that you can't use as a background for your photography every day. The biggest advantage is perhaps in sharing costs, because you'd need to bring along a rather fat wallet when planning to use a manor for photographing a personal project. A spacious manor is also the only choice for a group of 30 or more people, unless they want to take photos in the open air. But finding the right location isn't quite as easy even when you set a fat wallet on a table. Upon hearing what we plan to do with our day, quite a few places have slammed the door shut in our faces. Feudal lords back in the day probably would have done the same.

Those who think that the dusty museum atmosphere of a manor facilitates bohemian reverie or calmly waiting for inspiration are wrong. Quite the contrary. The work schedule is laid down with military precision, the mind has to be ready and the sight clear. Photographers and models are divided into groups made up of a few people and are sent into separate rooms. Once the time is up, everybody moves on to the next room as if in a child's game. And anyone who isn't on the ball remains without a photo.

Which doesn't mean that the air isn't thick with an enjoyable camaraderie and the warm feeling of elbows. Apart from the images recorded on the memory card, the memory of the spirited day will remain bright for a while to come. Until the next creative day between the walls of some other manor.

Foto / Photo: Vivian Ainsalu. 2017

Foto / Photo: Raivo Laidma. 2017

↑ Foto / Photo: Tõnis Kask. 2017

← Foto / Photo: Siiri Kumari. 2017

↑ Foto / Photo: Jarmo Pertman. 2017

→ Foto / Photo: Priit Kikas. 2017

↑ Foto / Photo: Olev Luik. 2017

← Foto / Photo: Vivian Ainsalu. 2017

Vivian Ainsalu: Between manor walls that have seen so much, I have often wondered what the lord and lady might have thought if they knew that one day naked people would be walking around the rooms and salons of their manor. The lady of the manor would probably have demanded smelling salt upon picturing a damsel, naked as the day she was born, making herself at home in her boudoir.

Perekond Kreenholm

FAMILY KREENHOLM

Fotod ja tekst / Photos and article: Philip Solovjov

Narva vaikes ja inimtühjas linnaosas paiknev mahajäetud Kreenholmi Manufaktuur tähistab sel aastal märkamatult 160. sünnipäeva. Möödus on aeg, mil Kreenholm oli Euroopa suurim tekstiilitööstus, mille toodang hiilgas rahvusvahelistel näitustel. Möödus on aeg, mil Kreenholmi erinevates vabrikutes töötas tuhandeid inimesi. Täna on seda hiigelsuurt vaikselt lagunevat tööstusarhitektuuri pärlit väga nukker vaadata.

Veel enne vabriku sulgemist oli minu üks suurimaid unistusi Kreenholmi müüride taha pääseda ja seda müstilist tööstuselu pildistada – elasin tol ajal vabriku kõrval asuvas majas, mille eest mitu korda päevas möödus suur Kreenholmi töölisküla. Kui manufaktuur lakkas töötamast, lisandus tööstuse aurile ka mahajäetud paiga võlu.

Lisaks muljet avaldavale arhitektuurile on Kreenholm minu jaoks ennekoike inimesed – fotoprojekti keskseks mõtteks ongi viia kokku vabriku tänapäevane seis endiste tööliste mälestuste ja mõtetega Kreenholmi minevikust ja olevikust.

„Kas sa Ljubat tead? Ta müüb kurke Narva-Jõesuu teel,” küsis minult ise pildistamisest keelduv ketrusvabriku endine direktor Nina. Ljubov Vöhhodina, kes tööpoolest müüb maantee ääres oma suvila saadusi, väga häid kurke ja tomateid muide, töötas kogu elu ketrusvabrikus. „Kord olid minu sugulased Kislovodskis turul ja neil oli vaja sisseostud ajalehte mässida. Küll nad olid üllatunud, kui nägid minu pilti Pravdas, nad ostsid siis kõik ajalehed ära,” meenutab Ljubov, kuidas ta järjekordset viisaastakuplaani ületades oli kuulsaks saanud. „Töötada oli kerge, tööpäev möödus kiiresti, pärast vahetust tulin koju ja sain kõik koristatud ja pestud – ei väsinud mitte põrmugi, mul oli nii palju jõudu, ise ei tea, kust nii palju!”

Narva muuseumis töötav Ivo Loide sattus Kreenholmi tööle 1999. aastal. Kreenholm pakkus ohtralt õppimisvõimalusi ja koolitust. „Ma polnud veel kolmkümmendki, kui sain logistikajuhiks,” meenutab Ivo. „1990. aastate lõpp oli Kreenholmi hiilgeaeg, me olime neli aastat järjest Eesti suurim eksportöör ja teenisime suurt kasumit.”

Kuigi Kreenholmi hääbumise põhjuste kohta on inimestel erinev arvamus, olid kõik, keda projekti jaoks pildistasin, ühte meelt, et Kreenholm oli üks suur ja sõbralik pere, kus üksteist austati ja hoiti ja kus tähtpäevi lõbusalt koos tähistati.

The abandoned Kreenholm Manufacturing Company situated in the quiet and deserted Narva district is understatedly celebrating its 160th anniversary this year. Gone are the days when Kreenholm was the largest textile manufacturing company in Europe, whose products shone at international exhibitions. Gone are the days when thousands of people were working in the various Kreenholm mills. It's very sad to look at this giant, slowly decaying, industrial architectural gem today.

Before the factory closed, one of my biggest dreams was to get inside the walls and take pictures of this mystical industrial life – back then I was living in one of the houses next to the factory that a large number of Kreenholm workers used to walk past several times a day. When the manufacturing company ceased its activity, the charm of the abandoned building mixed with its industrial aura.

In addition to the impressive architecture, Kreenholm to me is foremost the people. The central idea of the photography project is to bring together the present state of the factory with the memories and thoughts of the former workers about the past and present of Kreenholm.

“Do you know Ljuba? She's selling cucumbers at Narva-Jõesuu road,” said Nina, the former manager of the spinning mill, who refused to have her picture taken. Ljuba Vöhhodina, who does indeed sell produce from her summerhouse next to the highway – excellent cucumbers and tomatoes, by the way – spent her whole life working at the Kreenholm. “One time, my relatives were at a Kislovodsk market and had to wrap their purchases in a newspaper. They were very surprised to see my photo in Pravda, so they bought all the newspapers,” says Ljubov reminiscing about how she had become famous by exceeding yet another five-year plan. “Working was easy, the working day passed quickly, I would go home after the shift and get everything cleaned and washed – I wasn't tired at all. I had so much strength, I don't even know where I got it all!”

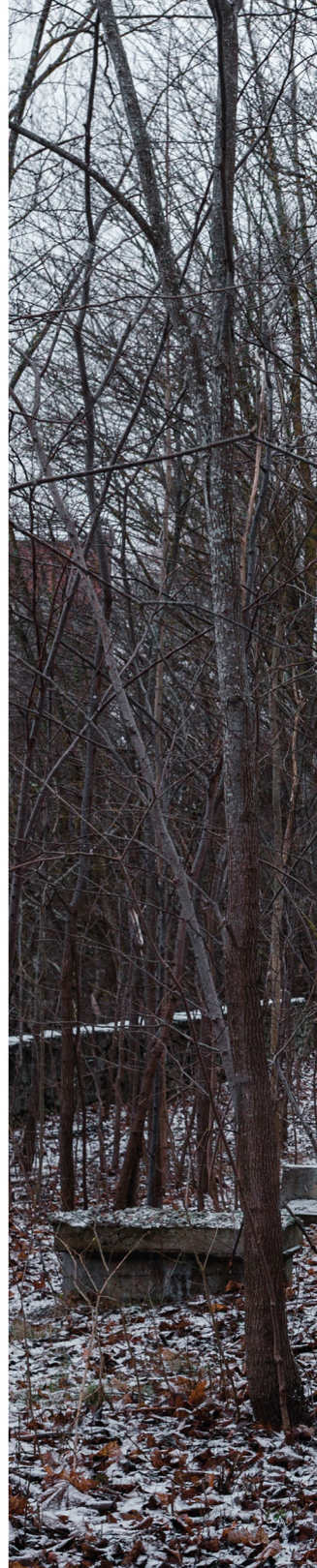
Ivo Loide, who is employed at Narva Museum, found himself working at Kreenholm in 1999. Kreenholm used to offer plenty of learning opportunities and training. “I wasn't even thirty when I became the logistics manager,” Ivo recalls. “The end of the 1990s was the heyday for Kreenholm. We were the largest exporter in Estonia for four consecutive years and earned great profit.”

Philip Solovjov: Although people have differing opinions on why Kreenholm faded away, everyone I photographed agreed that Kreenholm was one big happy family where everyone was respected and cherished, and where celebrating anniversaries was always a good time.

↑ Philip Solovjov
Ljubov Vöhhodina, Narva. 2016

→ Kreenholm, Joala vabrik, Narva. 2017
Kreenholm, Joala mill, Narva. 2017

↑ Philip Solovjov
Ivo Loide, Narva. 2016

← Kreenholm, Narva. 2017

Õnnetoovad katuseakrobaadid

GOOD LUCK WITH ROOF ACROBATICS

Fotod / Photos: Nicolas Bouvy

Tekst / Article: Kristel Schwede

Nicolas Bouvy (s 1980) fotoseeria „Teekond pilvedesse” (2016–2017) tegelased on noored Eesti korstnapühkijad. Foto- graaf on visa ja uudishimuliku töövarjuna järgnenud neile ka- tustele, turninud pööningutreppe ja kartmatult ennast läbi pressinud kitsastest katuseelukidest. Tulemuseks tempokas ja vahetu mustvalge seeria ajaloolise ameti esindajate argipäevast.

Prantsuse fotograaf Nicolas Bouvy tuli Eestisse elama 2016. aastal pärast abiellumist. Belgias Liege'i kõrgemas kunstiinstituudis fotograafia eriala lõpetanud Bouvy töötas peale õpinguid üle kümne aasta Luksemburgis, neist viimased seitse, kuni aastani 2015, Luksemburgi valitsuse pressiosakonnas. Kui Bouvy Eestis kohaliku elu ja kommetega tutvuma asus, kujunes tema jaoks eriliseks sündmuseks esmakohtumine korstnapühkijaga. Ta ei teadnud, et sellised ametimehed praegusel ajal tegutsevad. Bouvy oli võlutud ka kohalike uskumusest, et korstnapühkija kuuenööbi keerutamine toob õnne.

Väärika ameti esindajate tööst inspireeritud Bouvy otsustas nende tegevuse fotoprojektina jäädvustada. Eesti Korstnapühkijate Koja liikmetega vesteldes sai ta teada, et korstnapühkija amet on Eestis püsinud elujõulisena juba keskajast saadik. Fotograaf jälgis korstnapühkijate tööd Harjumaal nii linna- kui maakodudes.

„Katuseharjal liigub korstnapühkija kõverdatud põlvedega, asetades kontsad harjaserva taha ja talle katuse pinnale. Katusel ei tohi rutata, astuda tuleb rahulikult, mõõduka tempoga, hoides väljasirutatud kätega tasakaalu,” võib lugeda Eesti Korstnapühkijate Koja auliikme Leo Kalme koostatud korstnapühkimistööde juhendist (2016). Bouvy fotod katustel turnivatest korstnapühkijatest võtavad vaataja kätt kätt kõrgustesse kaasa. Pilte vaadates tunned, kuidas tuul kõrvus vihiseb, katuseplekk sammude all koliseb ja suitsulõõri puhastades tahmapahvak köhima ajab.

Kuraator Harry Liivranna korraldatud Nicolas Bouvy esimest isiknäitust „Teekond pilvedesse” nägi Tallinna Ülikooli Akadeemilise raamatukogu galeriis (26.05–17.09.2017).

The characters in **Nicolas Bouvy's** (b 1980) Teekond pilvedesse (*Journey to the Clouds*) photography series (2016–2017) are young Estonian chimney sweeps. The photographer has followed them onto the roofs as a persistent and curious work shadow, climbing the attic stairs and fearlessly squeezing through narrow rooflights. The result is a fast-paced and first-hand black and white series depicting the working day of people who are part of an historic profession.

French photographer Nicolas Bouvy moved to Estonia in 2016 after getting married. Having graduated from the higher art institute in Liege, Belgium, with a major in photography, Bouvy worked in Luxembourg for more than ten years, the last seven (until 2015) at the press department of the government of Luxembourg. When Bouvy started to familiarise himself with the local life and customs, the first meeting with a chimney sweep turned out to be a special event in his life. He hadn't known that this profession was still going. He was also fascinated by the local belief that twisting the button on the chimney sweep's coat brings good luck.

Bouvy, inspired by members of this dignified profession, decided to capture their activity as a photography project. Talking with members of the Association of Estonian Chimney Sweeps (AECS) he discovered that the profession of chimney sweep remains viable in Estonia, as it has been from the Medieval period. The photographer observed the work of chimney sweeps in Harju County both in urban and rural homes.

“A chimney sweep is walking on the roof ridge, knees bent, placing his heels behind the edge of the roof ridge and the soles of his shoes on the roof. You mustn't rush on the roof, your steps have to be calm, moderately paced, keeping your balance with arms stretched out.” (Fragment of Chimney sweeps' guide (2016), composed by Leo Kalme, honorary member of the AECS). Bouvy's photographs of chimney sweeps climbing on roofs take the viewer with them to those heights. Looking at the photos, you can feel the wind whistling in your ears, the roof tiles clattering underneath your feet and the puff of soot that makes you cough when cleaning the flue.

Curator Harry Liivrand organised Nicolas Bouvy's first personal exhibition *Journey to the Clouds* at the gallery of the Academic Library of Tallinn University (26 May to 17 September 2017).

Nicolas Bouvy
Seeriast „Teekond pilvedesse”. 2016-2017
From the series *Journey to the Clouds*. 2016-2017

Nicolas Bouvy
Seeriast „Teekond pilvedesse”. 2016-2017
From the series *Journey to the Clouds*.
2016-2017

Nicolas Bouvy
Seeriast „Teekond pilvedesse“. 2016-2017
From the series *Journey to the Clouds*. 2016-2017

Aega on küll. #underapalmtreeesippingacocktail

THERE IS A TIME. #UNDERAPALMTREESIPPINGACOCKTAIL

Fotod ja tekst / Photos and article: Maarja Mäemets

Minust on saanud Instagrami maniakk. Maniakk suure M-tähega. Kuidas ma siia küll välja jõudsin? Veel mõni aasta tagasi omasin küll juba nimetatud sotsiaalmeediaplatformil kontot ja isegi mõndakümmend jälgijat, kuid mitte ühtegi postitust. Nüüd on mul paari aktiivse kasutajana tegutsenud aasta peale kogunenud postitusi üle 800. See tähendab ümardatult ei rohkem ega vähem kui ühte postitust päevas terve aasta peale. Hullumeelne – täielik Instagrami üledoos. Harva puudub minu hommikusest rituaalist nutitelefoni näppimine ja Instagrami *feed'i scroll'*imine. Ühtäkki on ebatervelt tähtis, kes ja kui palju südameid mu piltidele annab ja kes ei tee seda kunagi (kuigi me oleme ju sõbrad!?). Nõnda endamisi juureldes võin ma päris pikalt neid postitusi läbi töötada ja veenduda, kui suurepäraseid on kõigi mu kallite tuttavate ja vähem tuttavate elud, kui armsad on nende võsukesed, kui armastavad nende kaasad, kui tervislik on nende toidulaud, kui unustamatud on olnud reisid. Mu alateadvus annab mõista, et minul peab olema ka kõik see. Mis iganes on S E E – illusioon, fiktsioon, moonutatud tegelikkus.

Järk-järgult kinnistub selles roosamannalikus pilditulas kujutis alati õnnelikust, heatujulisest, ilusast ja edukast inimesest kui normaalsusest, mis ei salli kõrvalekaldeid. See piltilus inimene libistab palmi all kokteile ning võtab basseini ääres päikesevanne. Aega on küll, kuhugi pole kiiret ja seda kõike tuleb maailmaga jagada, kogu aeg.

Leides end kõigele sellele ikka ja jälle mõtlemas, sündis idee esimesest isikunäitusest pealkirjaga „#underapalmtreeesippingacocktail“. Tegemist pole plaanitud valjuhäälese vastuhaku või pilkena kogu veidrale sotsiaalmeediaelule, mida ma ka ise nii aktiivselt elan. Tahtsin lihtsalt anda oma esimestele mõtetele ja impulssidele võimaluse vabalt toimetada ja mingit kuju võtta. Kuna olen erialalt klaasikunstnik, tundus millegi nii hetkelise ja kaduva kui ühe sotsiaalmeediapostituse materjali jäädvustamine intrigeerivalt vastuoluline. Sündis seeria Instagrami ruuduformaati matkivaid erinevates fototrukitehnikates kihilisi klaasplokke, millel kokteilijoomisest sai läbiv jutustav motiiv ja omamoodi metafoor kõigele nukumajalikule – midagi visuaalselt nauditavat ja sisult pisut pinnapealset.

I have become an Instagram maniac. Maniac with a capital M. How did I get here? A few years ago I had an account and even a few dozen followers on the social media platform, but I hadn't posted a single thing. Now, after a couple of years of being an active user, I have accumulated over 800 posts. This adds up to no more and no less than one post per day over one year. It's mad – it's an absolute Instagram overdose. Picking up my smartphone and scrolling through my Instagram feed is rarely absent from my morning ritual. It's suddenly abnormally important to know who has given how many hearts to my pictures and who never does (but I thought we were friends!). Pondering to myself like that, I could work through these posts for quite a while and convince myself how great are the lives of all my dear acquaintances and not so familiar faces, how adorable are their offspring are, how loving their partners, how healthy their food, how unforgettable their travels. My subconscious is telling me that I, too, must have all that. Whatever that THAT is – an illusion, fiction, distorted reality.

Gradually, this onslaught of idyllic images fastens the image of an always happy, good humoured, beautiful and successful person as something normal, as someone with no patience for deviations. This picture-perfect person is sipping cocktails under a palm tree and sunbathing at the pool. There's all the time in the world, there is no rush, and all this has to be shared with the world, all the time.

Catching myself thinking about this again and again, I got the idea of my first personal exhibition titled *#underapalmtreeesippingacocktail*. It's not a planned loud rebellion against, or scoffing at, this bizarre social media life that I so actively live. I just wanted to give my first thoughts and impulses an opportunity to freely operate and take some sort of shape. Because I'm a glass artist by trade, capturing something as fleeting as the material of a social media post seemed intriguingly controversial. A series of layered glass blocks in different photo printing techniques imitating Instagram's square format was born, where sipping cocktails became the pervading storytelling motif as well as a kind of metaphor for everything reminiscent of a dollhouse – something visually enjoyably and slightly superficial.

Maarja Mäemets
#underapalmtreeesippingcocktail. 2017

Tants reaalsusega

DANCE WITH REALITY

Fotomaalid ja tekst / Photo paintings and article: Ruudu Rahumaru

Näen ja imetlen. Tajun ja peegeldan. Rändan ja mõtestan. Ajast aega, hingest hinge kandub igavene laul. See ajatu laul on meie elujõud ja tants reaalsusega. Kosmiline ühendatus ja mõistmine. Mind lummutavad aegruumilised kihistused, mõttemustrite kaardistamine ja sünesteetiline realism.

Erinevate reaalsuskihtide tabamine ja visualiseerimine on tunnetuslik analüüs. Me ise peegeldame kõiksuse müsteeriumi ning nii nauditav on seda kiht kihi haaval mõtestada.

Looma motiveerib mind soov mõista ja mõtestada, kuidagi oma kogemust tõlkida, ehk on sellest ka kellelegi teisele head. Tunnetest saavad värvid ja mõtetest kompositsioonid. Kunst on minu jaoks hetkel eelkõige teraapiline vahend ning erinevad loomeprotsessid on olnud mu isiksuse arengus väga olulised. Olen kasvanud läbi värvide ja sümbolite. See on minu reaalsuse mõtestamine läbi omamütoloogiat.

Olen alati armastanud nii pildistamist kui ka maalimist, kuid aeg on näidanud, et kahele asjale korraga pühenduda ei saa, ning selleks, et millestki loobuma ei peaks, tuleb nad liita. Foto puhul lummutab mind, et saan mängida reaalsusega, kasutades ta enese vahendeid. Maagilised karakterid loodusmaastike taustal on selged ja arusaadavad. Minu maaliprotsess on seevastu aga väga orgaaniline ja iseeneslik: akrüültinte fotodel üksteisega segades ja kokku sulatades naudin protsessi etteaimamatust ja kontrollimatust lõpptulemuse suhtes. Nõnda olen jõudnud fotomaalini.

Fotomaali seeria „Tüvemustrid“ on sündinud soovist tabada ja mõtestada omaenese tüvemustreid – mis on see, mis jääb samaks, kui kõik muutub? Justnagu puul on tüvi juurte nihestatud maapealne peegeldus, siis nõnda ka inimhinges. Oma tüvemustreid otsin kahest väga erinevast maailmast, Eesti ja Colombia hingemaastikelt. Olen seeriasse kogunud erinevad hetked, mida igapäevaselt tunnistan, proovides maalitöötusega lisada seda, mis jääb silmale nähtamatuks, kuid teistele tajudele on siiski nähtav.

I see and I marvel. I feel and I reflect. I wander and I give sense to. Time after time, the eternal song spreads from soul to soul. This timeless song is our life force and our dance with the reality. It is our cosmic connection and understanding. I am fascinated by the layers of time and space, mapping thought patterns, and synthetic realism.

Capturing and visualising different layers of reality is a form of cognitive analysis. We reflect the mystery of the universe, it is so enjoyable to make sense of it layer by layer.

I am motivated to create by the desire to understand and give sense to, the desire to interpret my experiences somehow, because perhaps there's something good in this for someone else as well. Feelings become colours and thoughts become compositions. At the moment, art is foremost a therapeutic tool for me, and different creative processes have been very important in the development of my personality. I have grown through colours and symbols. This is my dance of giving sense to reality though my own personal mythology.

I have always loved both photography and painting, but time has shown that it's not possible to dedicate yourself to two things at one time and in order to not have to give either one up, I have combined them. In photography, I am fascinated by being able to play with reality, using the tools of reality itself. Magical characters in the background of natural landscapes are clear and understandable. My painting process, on the other hand, is very organic and spontaneous. Mixing and blending acrylic inks on the photos, I enjoy the unpredictability and the uncontrollability of the process and the end result it produces. This has brought me to the photo painting.

The Tüvemustrid (*Stem patterns*) photo painting series was born out of the desire to capture and give sense to my own stem patterns – what remains the same when everything is changing? Just as a tree is a shifted aboveground reflection of the roots, it's the same with the human soul. I'm searching for my stem patterns in two very different worlds, the soul landscapes of Estonia and Colombia. My series combines different moments that I recognise daily, and I attempt to use painting to add what is invisible to the eye but still apparent to the other senses.

Ruudu Rahumaru
Fotomaal seeriast „Tüvemustrid“. 2017
Photo painting from the series *Stem patterns*. 2017

Ruudu Rahumaru
Fotomaalid seeriast „Tüvemustrid“. 2017
Photo painting from the series *Stem patterns*. 2017

Ruudu Rahumaru
Fotomaalid seeriast „Tüvemustrid“. 2017
Photo painting from the series *Stem patterns*. 2017

Harry Liivrand, Eesti kunsti saadik

HARRY LIIVRAND, DIPLOMAT OF ESTONIAN ART

Küsis / Interview: Kristel Schwede

Foto / Photo: Mark Kovalenko

Harry Liivrand (s 1961) on Eesti kunstiteadlane, kuraator, kultuuritoimetaja ja diplomaat, kes aastatel 2011–2016 töötas Berliini Eesti saatkonnas kultuuriatašeenä. Tulemusliku tegevuse eest Eesti kunsti tutvustamisel Saksamaal pälvis Liivrand tänavu kevadel Eesti Kunstnike Liidu kolleegidelt Kristjan Raua nimelise kunstipreemia.

Viie aastaga jõuab kultuurivaldkonnas ära teha päris palju. Tegid Berliini saatkonnas töötades Eesti kunsti tutvustamisel tänaväärset tööd. Millega ise kõige rohkem rahule jäid?

Kindlasti oleksin saanud Saksamaal Eesti kunsti veelgi enam tutvustada, kui eelarve rahalised võimalused poleks olnud nii piiratud. Siiski õnnestus tänu varasematele isiklikele kontaktidele ja tegevuse käigus lisandunud uutele headele partneritele hakata süstemaatiliselt tutvustama Eesti kunsti juba 2011. aasta sügisest mitmes Berliini, Kieli, Müncheni, Greifswaldi ja Fellbachi galeriis. Alustasin meie kunstinäituste kavandamist-kokkuleppimist juba 2011. a varakevadel. Just süstemaatilisust ja perioodilisust pean nende aastate tähtsamateks märksõnadeks. Mitmed galeriid hakkasid minu ettepanekul niivõrd huvituma Eesti kunstist, et lubasid ilma üüri küsimata aastaid järjest kureerida oma seinte vahel Eesti kunsti näitusi. Mõned näited: lansseerisin Berliini galeriisse Werkstattgalerie nelja aasta vältel kestnud näitustesarja „Messages from Reality” nüüdisaegsest Eesti maalist (Jaan Elken, Leonhard Lapin, Andres Tolts, Enno Hallek, Jaan Toomik, Björn Koop), graafikagaleriisse Maniere Noire üle aasta kolm graafikanäitust (Peeter Allik, Mare Vint, Raul Meel). Kieli galeriisse Merkur viisin Anu Hindi fotoprojekti „To be Estonian...”, Eesti kultuurplakati ülevaate- ja Andro Kõöbi maalinäituse. Loomulikult kirjutasin kõik seina- ja pressitekstid. Rõõmustas väga, et mitu näitust „reisid” edasi mõne teise linna galeriisse, mis ongi kunstieksporti oluline näitaja.

Kultuuriatašee ametikohustused saab kokku võtta ühe lausega: „Kultuuriesindaja peamine ülesanne on eesti kultuuri tutvustamine ning kahe maa vaheliste kultuuri-

Harry Liivrand (b 1961) is an Estonian art critic, curator, journalist and diplomat who worked as the cultural attaché at the Estonian embassy in Berlin, 2011–2016. For effective work in introducing the Estonian art in Germany, Liivrand was awarded the Kristjan Raud Art Award this year by his colleagues at the Estonian Artists' Association.

You can do a lot in the cultural sector in five years. You did some admirable work introducing Estonian art while working as the cultural attaché at the embassy in Berlin. What were you most satisfied with?

I'm sure I could have done more to introduce Estonian art in Germany, had the budgetary resources not been quite as limited. However, the earlier personal contacts and excellent new partners I gained during my activities enabled me to start systematically introducing Estonian art in the autumn of 2011 at several galleries in Berlin, Kiel, Munich, Greifswald and Fellbach. I started planning and entering into agreements regarding our art exhibitions in early spring of 2011. It's systematicity and periodicity that I consider to be the most important keywords of these years. Some galleries took my suggestion to heart and became so interested in Estonian art that they allowed curated Estonian art exhibitions between their walls without asking for rent for years. Some examples: I launched a four-year series of exhibitions, „Messages from Reality”, of contemporary Estonian paintings at a Berlin's Werkstattgalerie (Jaan Elken, Leonhard Lapin – Andres Tolts – Enno Hallek, Jaan Toomik, Björn Koop), and three graphic art exhibitions at the Maniere Noire graphic art gallery over one year (Peeter Allik, Mare Vint, Raul Meel). I took Any Hint's photography project „To be Estonian...”, an introductory exhibition of the Estonian cultural poster, and Andro Kõöp's painting exhibition to the Merkur gallery in Kiel. I of course also wrote all the wall and press texts. It made me very happy that several exhibitions travelled on to a gallery in some other city, which is an important indicator of art export.

The duties of the cultural attaché can be summarised

suhete edendamine ja hoidmine”¹. Milline oli sinu ettekujutus eesootavast tööst kuus aastat tagasi? Milliseks osutus tegelikkus?

Umbes sellisena kujutasin oma tulevast tööd ka ette, pidades ühtlasi esmajärguliseks uute, arenguvõimeliste projektide väljamõtlemist ja teostegemist, kuid ilma sisutühja retoorikata „Eesti suureks tegemisest”. Saksamaal on Eesti kultuuri-diplomaadil kergem töötada kui mõnel teisel maal, sest meid seovad ajalugu ja elavad mälestused. Kui oled kultuuritöös proff, tunned Eesti kultuuri läbi ja lõhki, samuti isiklikult väljapaistvaid tegijaid ning oskad paugupealt Saksa partneritele nimesid, asutusi ja ideid välja käia, pole probleemi mõnusasti tööd teha. See, et ma ei pidanud peaaegu üheski galeriis üüri maksma, tulenes oskusest põhjendada pakutud kunstnike valikut ja oma töö eesmärgi Saksa publikut silmas pidades. Ma pidin Saksa galeristi ju panema Eesti kunstnikust huvituma! Loomulikult oli ka galeriisid, kes viisakalt ära ütlesid, kuid sellest ei tohtinud lasta end häirida.

Oled korraldanud Berliini Eesti saatkonnas ja Saksamaa galeriides üle 40 näituse, sealhulgas mitu fotokunstinäitust. Kes olid autorid? Palun räägi lähemalt, kuidas sa fotograafe/fotokunstnikke välja valisid? Mis nende loominguks sulle silma jäi, et pidasid neid vääriliseks tutvustama saatkonnas Eesti kunsti?

Saatkonda planeerisin aastas neli näitust, selline ajagraafik toimis efektiivselt. Võtsin eesmärgiks tutvustada saatkonnas ja galeriides vaid nüüdiskunstnike loomingu. Suurepäraselt elegantses, valgusküllase galeriina funktsioneerivas Berliini saatkonna kolmes saalis kureerisin Arne Maasiku, Birgit Püve, Anu Hindi, Annika Haasi näitusi. Haasi mustlasnäituse projekti kavandasin rahvusvahelisena, kutsusin juurde Soome mustlasfotograafi Kiba Lumbergi.

Kõik on kõrgetasemelised, oma teemade ja identiteediga fotograafid, kelle loomingu juba kaua kõrgelt hindan. Mis mulle samuti tähtis: nad pole meie fotoelu haibid. Eesti fotokunst on rahvusvahelisel tasemel, meil on palju omanäolisi dokumentaliste, portree- ja pressifotograafe, kelle loomingu peaksime märksa aktiivsemalt välja pakkuma, kuid sageli jäävad arukad ideed asjatundmatu kodumaise bürokraatia hammasrataste vahele. Mark Kovalenko näituse kureerisin Müncheneri galeriis 84 GHz, mille galerist palus esitleda mõnda noort, alles oma loometee alguses töötavat andekat fotograafi. Näitus osutus nii edukaks, et seda soovis hiljem ka Berliini näitusepaik Showroom Trofejas; samas galeriis toimus ka Ly Lestbergi näitus. Samuti aitasin korraldada Liina Siibi fotonäitust galeriis DAAD.

Milline oli Berliini saatkonnas toimunud Eesti fotonäituste tagasiside kohalike kunstihuviliste seas?

up in one sentence: “The main task of the cultural attaché is introducing Estonian culture, as well as promoting and maintaining cultural relations between two states”¹. What was your idea of the job ahead of you six years ago? What did the reality turn out to be?

That’s pretty much what I expected my future job to be like, at the same time considering coming up with and executing new projects capable of development to have first priority, but without the empty rhetoric of “making Estonia great”. It’s easier for an Estonian cultural diplomat to work in Germany than in any other country, because we are bound by our history and vivid memories. If you’re a professional in cultural work, know Estonian culture through and through, and are personally familiar with notable persons and are able to give the names, institutions and ideas to the German partners at a moment’s notice, there’s no problem in working comfortably. The fact that I didn’t have to pay rent in almost any gallery was thanks to my ability to justify the selection of suggested artists and the objectives of my job in consideration of the German audience. I had to make the German gallerist interested in the Estonian artist! There were of course galleries who politely declined, but I couldn’t let that get to me.

You have organised more than 40 exhibitions, including several photography exhibitions, at the Estonian embassy in Berlin and German galleries. Who were the authors? Please tell us more about how you selected the photographers/photo artists. What caught your eye in their work to make you consider them worthy of introducing Estonian art at the embassy?

At the embassy, I planned four exhibitions a year. This schedule was effective. I made it my goal to introduce the work of only contemporary artists at the embassy and galleries. In the three halls of the Berlin embassy operating as an elegant, well-lit gallery, I curated the exhibitions of Arne Maasik, Birgit Püve, Anu Hint and Annika Haas. I planned Haas’s gypsy exhibition as an international project, inviting a Finnish gypsy photographer Kiba Lumberg to join in on the exhibition.

They are all sophisticated photographers with their own topics and identities whose work I have been appreciating highly for a long time already. Something that’s also important for me is that they’re not hyped up by our photography. Estonian photography is at an international level, we have many excellent documentary photographers, portrait and press photographers whose work we should be offering quite a bit more actively, but sensible ideas are often stuck between the cogs of ignorant local bureaucracy. I curated Mark Kovalenko’s exhibition at the 84 GHz gallery in Munich, the gallerist of which had asked me to present some young talented photographer who is still at the beginning of his or her journey

Väga hea. Seda nii ajakirjandusliku vastukaja, Saksa kolleegide tagasiside kui müügiedu põhjal. Neli korda aastas toimunud näituste avamistest kujunesid kiiresti oodatud kunstisündmused, kuhu saabus 50–70, mõnel juhul isegi üle saja külalise. Sageli ei käi mõnes Berliini, Müncheni ega Tallinna galeriiski kuu jooksul nii palju vaatajaid. Näituse vernissage'i planeerisin loomulikult kohtumispaiaks kunstniku ning teiste galeristide, kriitikute ja ka kolleksionääridega, sest kunstikogujagi tahab loojat näost näkku näha, temaga vestelda. Müügiedu saatis kõiki saatkonna fotonäitusi. Kuid Eesti fotograafide loomingut osteti ka galeriinäitustelt. Minu hinnangul on Eesti fotograafia Saksamaal kõige perspektiivikam kunstivaldkond.

Kas pärast Berliini saatkonnas toimunud näitusi on fotograafide elus toimunud ka mõned olulised karjääripöörded?

Tean, et fotograafe on kutsutud pärast näitusi saatkonnas esinema galeriidesse, osalema rahvusvahelistel grupinäitustel (Birgit Püve) ning esitlema oma loomingut ka teistes maades. Näiteks Anu Hindi fotonäitus liikus edasi Prahasse, Arne Maasik kutsuti aga uue näitusega esinema tänavu Greifswaldi festivalile Nordischer Klang. Ka Mark Kovalenko on kutsutud paari järgmise aasta sees Greifswaldi.

Mida fotograafid ja kunstnikud peaksid tegema, et saaksid oma loomingut välismaa galeriides näidata?

Ühest retsepti ei saa muidugi anda, kuid paar tähelepanekut on kasulik meeles pidada: vahetu kontakt on parim ja oma loomingust tuleb saata infot galeriidesse, kus Eesti kunst-/fotonäitusi on juba organiseeritud. CV peab olema põhjalik, korralik kataloog on lisaväärtus. Galerii ettepanekule näitus korraldada tuleb reageerida kiiresti ning olema valmis ka ise osaliselt rahaliselt panustama.

¹<http://www.kul.ee/et/tegevused/rahvusvaheline-koostoo/eesti-kultuuriesindajad>

as an artists. The exhibition turned out to be so popular that the Showroom Trofejas exhibition space in Berlin also wanted it; the same gallery also hosted Ly Lestberg's exhibition. I also supported Liina Siib's photography exhibition at the DAAD gallery.

What feedback did you get from local art lovers to the Estonian photography exhibitions that took place at the Berlin embassy?

Very good in terms of the media response, feedback from German colleagues, and sales. The exhibitions, four times a year, quickly became anticipated art events that were visited by 50–70, sometimes even by more than a hundred visitors. Sometimes that many visitors don't even go to some Berlin, Munich or Tallinn gallery in a month. I, of course, planned the exhibition vernissage to be a meeting place for artists, other gallerists, critics and collectors because an art collector also wants to meet the creator face to face and to talk to them. All the photography exhibitions at the embassy were successful in terms of sales. However, the work of Estonian photographers was also purchased at gallery exhibitions. In my opinion, Estonian photography is the most promising field of art in Germany.

Have there been any significant career turns in the lives of the photographers after exhibitions at the Berlin embassy?

As far as I know, following the exhibitions at the embassy, the photographers have been invited to show at galleries, participate in international group exhibitions (Birgit Püve) and show their work in other countries as well. For example, Any Hint's photography exhibition travelled on to Prague, while Arne Maasik was invited to show his exhibition at the festival Nordischer Klang in Greifswald this year. Mark Kovalenko has also been invited to Greifswald in the next couple of years.

What should the photographers and artists do to be able to show their work at galleries abroad?

There's no single recipe to give, of course, but a few observations might help: direct contact is the best and you should send information on your work to galleries that have already hosted Estonian art/photography exhibitions. The CV has to be comprehensive, a proper catalogue is an added value. You should respond quickly to the gallery's proposal to organise an exhibition, and you should be prepared to contribute financially yourself as well.

¹<http://www.kul.ee/en/estonian-cultural-attaches>

Tähelepanu, me oleme inimesed!

ATTENTION, WE ARE PEOPLE!

Laura Kuusk

Nüüdiskunsti näitus „documenta” on rahvusvaheline kunstisündmus, mis toimub iga viie aasta järel Saksamaal Kasselis. Seekord oli teistmoodi: „**documenta 14**” toimus tänavu kahes linnas: 8.04.–16.07 Ateenas ja 10.06.–17.09 Kasselis (www.documenta14.de). Jagan lugejaga näituse Ateena-osa.

Lootuse tänav

Ürituse kunstiline juht, Poola kunstikriitik ja kuraator **Adam Szymczyk** (s 1970) soovis, et „documenta” hingaks samas rütmis oma ajaga ning pööraks tähelepanu praegu maailmas toimuvatele protsessidele ja et sinna pääseksid ka need, kes Kassellisse ei tule(ks). Ateena kui Euroopa kultuuri kants, turismikeskus ning kestva pagulaskriisi süda on neil teemadel publiku kõnetamiseks täpne valik.

Selliste suursündmustega on alati sama dilemma: kas nad jäta enesest järele augu, veelgi suurema depressiooni ja tegevuse lahustumise, kui viimane kunstituristide lennuk on lahkunud? Või saab sootsium, antud juhul Ateena, sellest energiat, et edasi toimida?

Ateena põhjapoolses osas Victoria platsiga külgnevale Elpidose tänavale (tõlkes Lootuse tänav), kuhu on majutatud suur hulk Kreekasse saabunud põgenikke, loodi USA sotsiaalse kunstniku ja kogukonna korraldaja **Rick Lowe**'i (s 1961) eestvedamisel Victoria väljaku projekt. Tegemist on sotsiaalse keskusega, kus huvilised saavad doominot mängida, käsitööd teha, muusikaga tegeleda jne. Projekt jääb kestma ka pärast „documenta 14” lõppemist ning loodetavasti aktiveerub kohalik kogukond niivõrd, et võtab projekti täiesti iseseisvalt üle. Tähtis on tähelepanu juhtida sellele, et kriisikolletest lahkuma sunnitud inimeste väärikus oleks tagatud samavõrra nendega, kes mitmendat põlve samas kohas elavad. Ning et uued tulijad ei ole ilmtingimata ähvardus, vaid pigem jõud ja võimalus.

Häälte paljusus

Ühes Ateena konservatooriumi saalis kuulen hääli, mida pean esialgu lindude omaks. Ent ei, see on hoopis vilega sarnanev keel silbo gomero, mida kasutavad Kanaari saarestikku kuuluva Gomera saare elanikud. Silbo keel on peaaegu kadunud. Tegemist on USA päritolu meediakunstniku **Susan Hilleri** (s 1940) tööga „Viimane tummfilm” („The Last Silent Movie”, 2007–2008), kus kuuleme, kuidas kõlavad peaaegu või täielikult

documenta is an international contemporary art event that takes place every 5 years in Kassel, Germany. This year, things were different. **documenta 14** took place in two cities: between April 8th and July 16th in Athens, and between June 10th and September 17th in Kassel (www.documenta14.de). I share my impressions here of the Athens section of *documenta*.

Hope street

The artistic director of the event, the Polish art critic and curator **Adam Szymczyk** (b. 1970), wanted *documenta* to breathe with the same rhythm as the times we are in, focusing on the processes currently taking place in the world, and also to be accessible to those who could not come to Kassel. Athens, as the stronghold of European culture, tourist centre, and heart of the on-going refugee crisis, is an appropriate choice for speaking to an audience on these topics.

Such large events always create the same dilemma: will they leave behind a crater, an even greater depression and a dilution of activities once the last plane of cultural tourists has departed? Or will the populace, in this case Athenians, get enough energy from this to continue moving?

With the American social artist and community organiser **Rick Lowe** (b. 1961) in charge, the Victoria Square project was developed on Elpidos (Hope) Street, which is adjacent to Victoria Square in northern Athens, housing a large number of the refugees who have arrived in Greece. It is a social centre where people can play dominoes, do handicrafts, play music, etc. The project will continue after *documenta 14*, and hopefully the local community will become active enough to take over the project completely independently. It is important to turn attention to ensuring the dignity of the people forced to leave crisis-hit areas, to the same extent as those people who have been living in the same place for generations. And that the newcomers are not necessarily a threat, but rather a strength and an opportunity.

A multitude of voices

In a hall at the Athens Conservatoire I hear sounds that I initially think to be birdsong. But no, instead, it is the Silbo Gomero language, which is similar to whistling and used by

Rick. Lowe. Victoria Square Project (2017–18). Social sculpture.
Produced in collaboration with diverse Athenian individuals and
initiatives. documenta 14. Photo: Andreas Vembos

planeedit hahitud keeled. Väga kurb ja mõtlemapanev oli kuulata helisid, mida ükski inimene enam tekitada ei oska ning millest keegi enam aru ei saa. See on inimkonna kättesaamatuks muutunud pärand.

Tundub, et „documenta 14” korraldajad seadsid endale üheks ülesandeks kadunud või unustatud arhiivide esitlemise. Nii läbis mitmeid näitusi Albaania maalikunstnik **Edi Hila** (s 1944), kes diktatuuri ajal pidi kinniste kardinate taga töötama ning avalikult muud tööd tegema, kuna tema maalid ja joonisused ei vastanud sotsrealismi kaanonile.

Samuti oli „välja kaevatud” vene avangardmuusika 1920. aastatest, kuulata sai helieksperimentaator **Arseni Avraamovi** (1886-1944) „Tehasesireenide sümfoonia” (1922), kus Baku sadam toimis selle avaliku ettekande käigus muusikainstrumentidena.

Andke mulle sõna ja ma annan teile pildi

Alžeeria-Prantsuse päritolu filmitegija **Narimane Mari** (s 1969) filmi „Hullude kindlus” („Le Fort des Fous”, 2017) esimene osa tegeleb Prantsusmaa imperiaalse minevikuga, kus lavastatud stseenis Alžeeria poistekoolis õpetatakse poisse koloniseerima, sõdima oma vendade vastu vere hinnaga. Karm antiutoopiline (ja reaalsele ajaloole toetuv) käsitus vastandub järgneva, kus näeme idüllilist demokraatlikku kogukonda Kreeka saarel, kus grupp kunstiga tegelevaid inimesi elavad kooskõlas ja võtavad otsuseid vastu koos arutledes. Filmi kolmandas, dokumentaalses osas arutlevad kaks erineva klassilise ja soolise taustaga kreeklast masside saatuse, võimaliku riigikorralduse ning praeguse olukorra üle. Mõlemad jõuavad oma sügavaimates monoloogides revolutsiooni vajalikkuseni.

Samast meelsusest oli kantud Ateena kõrgemas kunstikoolis esitletud maroko-prantsuse päritolu **Bouchra Khalili** (s 1975) film „Raevukas ühiskond” („The Tempest Society”, 2017), kus lavastati tinglikult Kreeka teatrile viidates lugusid, mis rääkisid ebaõiglasest kohtlemisest immigrantide või mis tahes teiste isikute osas, kes ei suuda ise end kaitsta. Need teemad puudutavad meid kõiki millalgi, kui mitte kohe. Eelnimetatud filmides annavad kunstnikud hääle neile, kes on jäänud bürokraatia ja hukkamõistmise masinavärgi vahele, on põlvili surutud ega suuda enam ise tõusta. Kuigi mõlemad teosed on esteetiliselt ülimalt viimistletud, on siin tähtsaim eetilise tasand.

Bürokraatia hammasratastele, mille tõttu inimesed kaotavad oma võimalused väärikaks eluks, viitas **Marie Cooli** (s 1961) ja **Fabio Balducci** (s 1964) äärmiselt visuaalne performance „Pealkirjata” („Untitled”) Ateena kaasaegse kunsti muuseumis. Kunstnik asetab iga kord ruumis vastavalt päikesevalguse asendile ümber töölaudu ning A4-paberi lehti. Ühelt poolt meditatiivne ning teisalt absurdne, mitte kunagi lõppev tegevus toob oma kõnekusega külmavärinad ihule.

Loodame, et meil on võimalik siiski õppida inimkonna kogemustest ning püüda teineteist mõista ka siis, kui meil on erinev keel, positsioon ja päritolu.

the inhabitants of La Gomera in the Canary Islands. The Silbo language is almost completely lost. This is *The Last Silent Movie* (2007-2008), the work of an American-born media artist, **Susan Hiller** (b. 1940), in which we can hear what languages that have almost, or have already, disappeared from our planet sound like. It was very sad and thought-provoking to listen to sounds that nobody can make anymore, and which nobody understands anymore. It is a human heritage that has become unattainable. It seems that one of the tasks the organisers of *documenta 14* set for themselves was the presentation of lost or forgotten archives.

Thus, the works of the Albanian painter **Edi Hila** (b. 1944) were featured in many exhibitions, the artist having had to work behind closed doors and do other work in public during the dictatorship, as his paintings and drawings did not adhere to the canon of social realism.

The organisers had also ‘exhumed’ Russian *avant-garde* music from the 1920s and it was possible to listen to the experimental composer **Arseny Avraamov’s** (1886-1944) “Symphony of Factory Sirens” (1922), where the port of Baku functioned as a musical instrument during the composition’s public performance.

Give me a word and I will give you an image

The first part of the Algerian-French filmmaker **Narimane Mari’s** (b. 1969) film *Le Fort des Fous* (2017) is focused on the French imperial past and includes a fictional scene in an Algerian boys’ school in which the boys are taught how to colonise and how to fight bloody battles against their brothers. This tough anti-utopian section, based on real events, is juxtaposed with the subsequent section in which we see an idyllic democratic community on a Greek island. A group of people involved in the arts live in harmony and make decisions through mutual discussion. In the third, documentary, part of the film, two Greek people from different class and gender backgrounds discuss the fate of the masses, possible forms of government and the current situation. In their monologues both conclude that a revolution is needed.

The Moroccan-French filmmaker **Bouchra Khalili’s** (b. 1975) film *The Tempest Society* (2017) was presented at the Athens School of Fine Arts. The film had the same underlying theme, with allusions to the Greek theatre, showcasing the work of a fictional theatre group focusing on stories of the unfair treatment of immigrants or any other people who are unable to protect themselves.

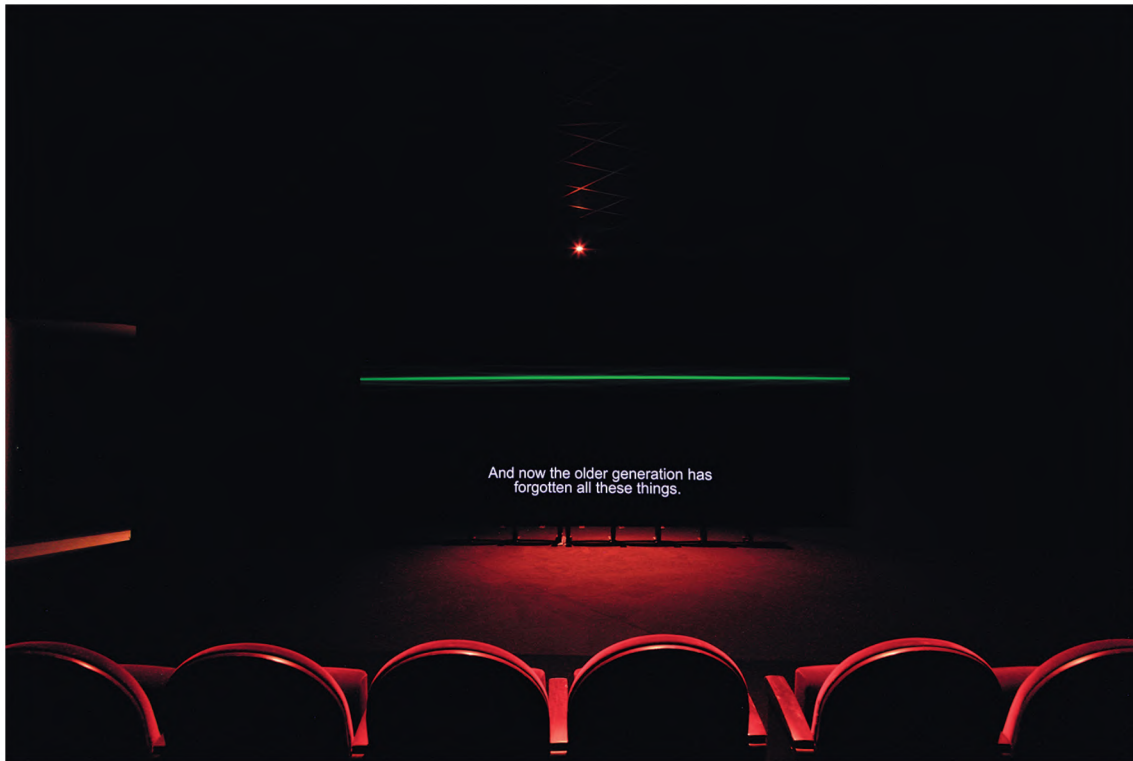
At some point, these topics will be relevant to all of us, if they are not already. In these films, the artists give a voice to those who have been crushed by judgmental and bureaucratic machinery, people who have been forced on their knees and are unable to get up. Although both works are aesthetically highly polished, the ethical level is the most significant.

Narimane Mari. Le fort des fous. 2017.
Digital video, installation view, Ballhaus, Kassel.
documenta 14. Photo: Fred Dott

↑ Susan Hiller. *The Last Silent Movie*. 2007–08. Two-channel video installation, Athens Conservatoire (Odeion), Athens. © Susan Hiller/VG Bild-Kunst, Bonn 2017. documenta 14, photo: Mathias Völzke

→ Marie Cool, Fabio Balducci. *Untitled*. EMST—National Museum of Contemporary Art, Athens. documenta 14. Photo: Stathis Mamalakis

Marie Cool (b. 1961) and **Fabio Balducci's** (b. 1964) highly visual performance *Untitled*, shown at the National Museum of Contemporary Art in Athens, referred to the wheels of bureaucracy which rob people of the chance to live dignified lives. In the room, the artist rearranged desks and sheets of A4 paper according to the position of the sun. This part meditative part absurd, never-ending activity sends shivers down your spine because of its significance.

I hope that we can nevertheless learn from humanity's experiences, and that we can attempt to understand each other even when we have different languages, positions and origins.

Helisev alkeemia. ArtVilnius'17

SOUNDS OF ALCHEMY. ARTVILNIUS'17

Triinu Soikmets

Suve hakul leidis Leedus aset Baltimaade suurim kunstimess ArtVilnius, kus fotokunsti osa oli võrreldes varasemate aastatega tagasihoidlikum, kuid selle võrra silmatorkavam, vähemalt fotogurmaanide silmis. Eesti fotokunsti esindasid Eesti fotokunstnike ühendus FOKU (Tanja Muravskaja ja Anna-Stina Treumundi looming) ning Okapi galerii Temuri Hvingija projektiga „M_M_M_M”. Muravskaja ja Treumundi loomingu saab lugeda Positiividest 24/2016 ja 25/2016. Käesolevas artiklis uurime lähemalt, kuidas sündis Temuri Hvingija metalliprojekt, kohalikul skeenelt väärrib väljatoomist e.k.art ehk üks Vilniuse vanimaid kunsti- ja antiigikeskusi.

Üks viimati nimetatud galerii poolt esindatud autoreid Vitas Luckus (1943-1987) on oma loomingus orgaaniliselt ühendanud fotograafia dokumenteerivad ja kontseptuaalsed taotlused, püüdnud kaameraga tabada argielu helikeelt. „Fotograafia on minu jaoks osa nn mozartlikust tundest koos kõigi selle voogude ja sfääridega. Terviku juures pole tähtis töötundide hulk, vaid mõõtmatu unenäo sarnase seisundi väljendamine viisil, mis paneb fotograafia kõlama muusikana,” on ta ise kirjeldanud, kuidas kvaliteetsest dokumenteerimisest olulisem on siiski mulje, selle sügavus ja hoomamatu harmoonia.

Üht viisi, kuidas fotokunst kõlama panna, demonstreeris sõna otseses mõttes messil Okapi galerii projektiga „M_M_M_M” (men, metal, music, media). Projekti aluseks on fotograaf Temuri Hvingija linna- ja arhitektuurivaated, mida ta koos metallikunstnike Rait Siska ja Risto Taliga žabloonide abil metallile üle kandis. Koos suunduti nädalaks ajaks stuudiosse, mida peagi võis nimetada pigem keemialaboriks: tohtu vannide süsteem, segati kokku happed ja lahuseid, lihviti ja söövitati metallplaate, hommikust õhtuni ja õhtust hommikuni. Tulemuseks mitmekülgne formaat, kus on kaasatud fotograafia, metallikunsti, punk-etching'i ja stencil art'i elemendid ning kus kujutiste rütmika avaneb tasapisi ja kihikaupa. Kui tavaliselt tekib optiline illusioon kahemõõtmelise kujutise paistmisel kolmemõõtmelisena, siis siin toimib see vastupidi: eemalt vaadates mõjuvad tööd tavaliste lamedate monokroonsete fotodena, ligi astudes on aga näha reljeefsust ja tekstuuri, kõrguseid ja sügavusi, metalset läiget ja peegeldust, lisandub kolmas mõõde.

At the beginning of the summer Lithuania's largest art fair, ArtVilnius, took place in Vilnius. This year the share of photographic art was more modest in comparison with earlier years, although it was all the more striking, at least in the eyes of photography enthusiasts. Estonian photography art was represented by the Estonian Union of Photography Artists, FOKU (the work of Tanja Muravskaja and Anna-Stina Treumund), and Okapi Gallery with the project “M_M_M_M” by Temuri Hvingija. You can read about the work of Muravskaja and Treumund in Positiiv 24/2016 and 25/2016. In this article, we take a closer look at the origins of Temuri Hvingija's metal projects, and on the local scene e.k.art, one of the oldest art and antiques centres in Vilnius, deserves a mention.

One of the authors, Vitas Luckus, represented by the gallery mentioned above, has organically combined applications documented by photography and conceptual endeavours in his work, attempting to capture the audio language of everyday life with the camera. “To me, photography is part of a so-called Mozart-like feeling together with all its influences and spheres. Overall it's not the number of working hours that matters, but rather the expression of an immeasurable dream-like condition in a way that makes photography sound like music.” Luckus has described how the impression, its depth and unfathomable harmony, is more important than high quality documentation.

One of the ways to make photographic art resound was demonstrated, in the literal sense of the word, at the fair by Okapi Gallery with the project “M_M_M_M” (men, metal, music, media). The project is based on the city and architectural views of the photographer Temuri Hvingija, which he has conveyed on metal with the help of stencils along with metal artists Rait Siska and Risto Tali. Together, they took to a studio for a week, which was soon turned into, we could say, a chemistry laboratory – an extensive system of bathtubs mixing acids and alkalis, sanding and corroding metal sheets from morning to night and from night to morning. The result is a multifaceted format that combines elements from photography, metal art, punk-etching and stencil art and where the rhythm of images unfolds gradually layer by layer. If an

Temuri Hvingija
Erik Alalooga and M_M_M_M project. ArtVilnius'17

Fotode rütm on geomeetriline, matemaatiliselt lahendatud – steriilsed ja külmad arhitektuurset detailid on interpreetitud justkui läbi kaleidoskoopilise prisma, pigem siiski alateadlikult kui teadlikult. Fotot ja metalli on küll varemgi ühendatud, kuid mitte sellisel viisil, kus kolmeetapiline protsess algab pildi loomisest ning jätkub selle kandmisega esmalt metalli sisse ja seejärel selle peale. Katsetused hõlmasid kõik-sugu aineid, sealhulgas soolhapet, polümeeri, UV-prindi katet, mustvalget emulsiooni ning oksüdatsiooni eest kaitsvat katet. „Ilmastikutingimused fotosid ei kahjusta, kuid muidugi ajapikku amortiseeruvad igasugused pinnad,” selgitab Temuri, kuidas tööd sobivad ka välitingimustes eksponeerimiseks ning igale galeristile tuttav südame-mure teoste säilimise pärast on vähemalt selles osas kõvasti vähenenud.

Kuid sellega fotosümfoonia veel ei lõpe. Oma alkeemilise elemendi lisas projektile helikunstnik Erik Alalooga, kes on kaasatud ka Temuri varasemates projektides ja kelle metallne kontseptsioon täiendas messiväljapanekut performance'i käigus. Elektriline etteaste toomis korraga nii nõidusliku energjavahetaja kui robustse kontrastiloojana, mis tõi külmade metallpindade õrna harmoonia veelgi eredamalt esile. „„M_M_M_M” on olemuselt hästi testosteroonne ja maskuliinne projekt, naiselik moment tuleb sisse ilu kaudu,” toob ka Temuri esile kunsti esteetika ja harmoonia tähtsuse.

Kuigi fotokunstiga tegelevaid galeriisid võis messil ühe käe sõrmedel kokku lugeda, avaldavad messi korraldajad lootust, et järgmistel aastatel leiab see meedium taas rohkem eksponeerimispinda, kuna fotokunst on regioonis tõepoolest populaarne. Kunstnikud saavad messil osaleda esindatuna galeriide poolt või nn kureeritud projekti tsoonis.

optical illusion is usually generated when a two-dimensional image appears three-dimensional, it works the other way around in this project: looking from afar, the work appears to be flat monochromatic photos, but stepping closer you can spot reliefs and texture, heights and depths, metallic gloss and reflection adding the third dimension.

The rhythm of the photos is geometric, mathematically resolved. Sterile cold architectural details have been interpreted as if through a kaleidoscopic prism, but doing so rather subconsciously than consciously. The photo and metal have been combined before too, but not like this where the three-step process started from taking the photo and continuing with transferring it first into and then on top of metal. Experiments covered all sorts of substances, including hydrochloric acid, polymer, UV coating, black and white emulsion and coating protecting against oxidation. “Weather conditions will not damage these, but all surfaces will degrade over time,” says Temuri, explaining how the work is also suitable for exhibiting outdoors. The worry about the preservation of the work, familiar to every gallerist, has significantly decreased in this case.

But this doesn't conclude the photo symphony yet. Audio artist Erik Alalooga, who has been involved in Temuri's earlier projects and whose metallic concept supplemented the fair exhibition during one of the performances, has also added his alchemical element to the project. The electrical performance functioned both as a magical energy exchanger and as a robust creator of contrasts, which made the subtle harmony of cold metal surfaces shine even more brightly. “In essence, M_M_M_M is a very testosterone-filled and masculine project, and the feminine moment is brought in by beauty,” says Temuri to highlight the importance of the aesthetics and harmony of art.

Although at the fair galleries engaging in photographic art could be counted on the fingers of one hand, the organisers of the fair are hopeful that this medium will be represented to a greater degree in the coming years because photographic art is truly popular in the region. Artists can participate at the fair with representation from galleries or in the so-called curated project zone.

Temuri Hvingija
Okapi gallery and M_M_M_M project. ArtVilnius'17

Mugavustsoonist väljas

OUT OF COMFORT ZONE

Meeli Laidvee

Ligi 20 tundi pildistamist, 9 modelli ja 58 fotograafi üheksast erinevast riigist. Igapäevased parima pildi konkursid, meistriklassid ja eelnevalt väljakuulutatud fotovõistlus paberkandjal esitatud töödest. Kõik toimumas kaunis paigas mere ääres. Mis see on? Rahvusvaheline fotofestival Amber Breeze (AB)!

Kaheteistkümnendat korda toimunud üritus kannab edasi traditsioonilise fotokunsti ideid ja aluseid. Samas ikka edasi liikudes, et aidata fotograafidel leida uusi ideid, esitada tehtud-nähtud teemasid uue nurga alt või motiveerides looma parimaid kaadreid kiirelt ja pühendunult. Fotograafe inspireerib ka võimalus sattuda oma tööga festivali aastaraamatusse, mida antakse välja alates 2010. aastast.

Esimene Amber Breeze toimus 2006. a Lätis Dzenis. Edasi liiguti erinevates kohtades mööda Läänemere rannajoont. Eestis toimus festival 2014. ja 2015. Lapaninas. Tänavu toimus festival Liepāja lähedal Bernatis. Kohal olid Läti lähiriikide, samuti Suurbritannia, Saksamaa ning Iisraeli fotograafid ja modellid. Ürituse peakorraldaja Anna Petšorina (Läti) on särtsakas ja kindlameelne naine, kes hoiab tegevusi sujuvalt ajakavas. Ürituse suureks plussiks on intensiivsus: on palju pildistamist, kuulamist ning väga lühikese ajaga tuleb leida parim fail õhtuseks konkursiks. Tempo on suur, magamisaega napib, kuid kogemus, mida osaleja saab, on hoomamatult võimas.

Kaheteist aasta jooksul on tekkinud tugev AB kogukond, kes võtab samas meeeldi omaks ka uusi osalisi. Festivalil on omad superstaarid, näiteks fotograafid Gunars Binde (s 1933) Lätist ja Romualdas Požerskis (s 1951) Leedust.

Igale fotograafile on oluline areng. Areneda saab enda töötundide ja kogemuse abil, kuid oskuste täiustamiseks on vaja ka teiste töödest, stiilist ja nipidest aru saada. Amber Breezil viivad meistriklasse läbi fotograafid, kelle tööd ja tegemised räägivad juba enda eest. Sel aastal jagasid oma kogemusi Sergei Šandin (Venemaa), Roman Pjatkovka (Ukraina), Silvija Danelson (Läti), Vladimir Vjatkin (Venemaa). Minu enda lemmikuks oli Vjatkini loeng „Inimese rumalus kui fotograafilise arengu võimalus“. Ta rõhutas, kui tähtis on fotograafile silmaringi avardamine, avatus ja intelligentsus. Oluline on lugeda väärtkirjandust, kuulata head muusikat, tunda psühholoogiat, vaadata kunstinäitusi, rännata ringi.

Kõige suurema osa neli päeva kestva festivali ajast võtab

Nearly 20 hours of shooting, 9 models and 58 photographers from nine different countries. Daily competitions for the best photo, masterclasses and a competition for the best work presented on paper. All this taking place in a beautiful location by the sea. What is it? The international Amber Breeze photography festival.

The event, which took place for the twelfth time, promotes the ideas and foundations of traditional photographic art. But always moving forward to help photographers find new ideas, present familiar topics from new angles or motivating photographers to create the best images quickly and with dedication. Photographers were also inspired by the opportunity to have their work in the festival's yearbook, published since 2010.

The first Amber Breeze (AB) took place in 2006 in Dzeni, Latvia. The festival then started to move along the coastline of the Baltic Sea. The festival took place in Estonia in 2014 and in Lapanina in 2015. This year's AB 2017 took place in Bernati near Liepaja. The festival was attended by photographers and models from Latvia's neighbouring countries as well as from Great Britain, Germany and Israel. The chief organiser of the event Anna Pechorina (Latvia) is a feisty and determined woman who keeps the activities smoothly on schedule. A big plus of the event is its intensity: there's a lot of photographing and a lot of listening; and the best image has to be found for the competition that evening. The pace is fast, there's not much time to sleep, but the experience that the participant has is immeasurably powerful.

In twelve years, a strong AB community, which gladly embraces new participants, has been born. The festival has its own superstars, for example the photographers Gunars Binde (b 1933) from Latvia and Romualdas Požerskis (b 1951) from Lithuania.

Growth is important for every photographer. Growth is possible through one's own work and experiences, but understanding the work, style and tricks of others is also necessary in order to perfect one's skills. Masterclasses at Amber Breeze are hosted by photographers whose work and activities speak for themselves. This year, Sergey Shandin (Russia), Roman Pyatkovka (Ukraine), Silvija Danelson (Latvia) and Vladimir Vy-

loomulikult pildistamine. Kokku kaheksa umbes kahetunnist sessiooni 6-7-liikmelistes gruppides on kõva töö ja eneseületamine nii fotograafidele kui modellidele. Seda enam on kõigil hea meel, kui fotosessioonidega edukalt ühele poole saadakse.

Kuid see pole veel kõik. Alati on osalejatele antud üks teema kodutööna, kus pildid esitatakse paberikandjal. Selle aasta teema oli „Minu kodu“, võidutööd esitasid Silvija Danelson (Läti, 1. koht), Vladimir Balega (Ukraina, 2. koht) ja Rocki Albert (Eesti, 3. koht). Lisaks toimub iga päev parima selle päeva pildi konkurs, mis on paras väljakutse. Väga lühikese aja jooksul tuleb laadida suur hulk faile arvutisse ja leida kõige erilisem foto, mis silma jääks. Nelja võitja pildi hulgast valiti omakorda parim. Seekordne võitja oli Evita Priedite.

Meie esindus Eestist oli kolmeliikmeline: fotograafid Rocki Albert, Meeli Laidvee ja modell Angelika Drozdova. Angelika sõnul annab Amber Breezil osalemine modellile võimaluse välja tulla oma mugavustsoonist ja katsetada taluvuspiire: „Poseerima peab nii külmas tuules, kõrvetavas kuumuses kui metsas sääskede seas. Võõras keskkonnas kaovad argimured ja rutiin, saab olla loomulik ja vaba kogu oma naiselikus väes.”

Rocki Albert on AB-l osalenud mitmendat korda ja hindab kõrgelt ürituse head organiseeritust, tempot ja võimalust suhelda alates maailmanimega tegijatest kuni harrastusfotograafideni. 2014. aastal Lapaninas toimunud festivalil selle patrooni Gunars Binde näitust uudistades võttis kohalviibinud fotomaestro Binde aja maha, jalutas koos Albertiga ning rääkis oma piltide tegemisest ning fotograafia tähendusest tema enda ja vaataja jaoks. „Selline personaalne lähenemine oli mulle pöördeline,” meenutab Rocki Albert. „Teadsin, et tahan festivalile tagasi. Kuigi pärast vestlust Bindega tundsin, kuidas minu fotograafimina kukkus alla tohutusse kuristikku, olin kindel, et fotograafia on minu teema ja tahan ennast selle kaudu avada, avastada ja oma lugu rääkida. Sel hetkel panin paika oma fotograafiakire nurgakivi. Iga järgmine festival on aidanud üles ehitada minu isikupärast fotograafilist väljendusviisi.”

Neli tihedat festivalipäeva möödus kiirelt. Tasuks kilode kaupa piksleid, avaram silmaring, uued tutvused ja suurepä-rane kogemus.

atkin (Russia) shared their experiences. My favourite was Vy-atkin's lecture, *The Stupidity of a Human as an Opportunity for Photographic Growth*. He emphasised how important broadening one's horizons, openness and intelligence are for the photographer. It is important to read highbrow literature, listen to good music, be familiar with psychology, visit art exhibitions, travel.

The majority of the four-day festival is, of course, taken up with photography. A total of eight approximately two-hour sessions in groups of six or seven is hard work and requires both the photographers and models to exceed themselves. This means that everyone is happy to successfully complete the photography sessions.

But that's not all. Participants are always given a topic as homework, and images are to be presented on paper. This year's topic was *My Home*, and the winning photos were submitted by Silvija Danelson (Latvia) – 1st place, Vladimir Balega (Ukraine) – 2nd place, and Rocki Albert (Estonia) – 3rd place. There is also the daily competition for the photo of the day, which is quite a challenge. In a very short time, a large number of files have to be uploaded to the computer and the most eye catching image has to be found. The best photo of AB 2017 was selected from among the four finalists. This year's winner was Evita Priedite.

Our delegation from Estonia had three members: photographers Rocki Albert, Meeli Laidvee and model Angelika Drozdova. Angelika says that participating at Amber Breeze gives models an opportunity to step out of their comfort zone and test their tolerance limits. “You have to pose both in a cold breeze, in scorching heat or in the forest amongst mosquitoes. Everyday worries and routine disappear in a foreign environment, you can be natural and free in all your womanly power.”

Rocki Albert has participated at the festival several times and appreciates the good organisation of the event, the pace and the opportunity to converse with everyone from world-renowned photographers to hobbyists. At the festival that took place in Lapanina in 2014, while gazing at the exhibition of the AB patron Gunars Binde, the photo maestro Binde, who was also present, took some time off, walked with Albert and talked about taking his photos and the meaning of photography for himself and for the audience. “This personal approach was revolutionary for me,” Rocki Albert says. “I knew that I wanted to come back to the festival. But after talking to Binde, I felt how my photographer self took a dive into an immense abyss. I was sure that photography is for me and that I want to open, discover and tell my story through it. At that moment, I set the cornerstone of my passion for photography. Each subsequent festival has helped to build up my personal photographic expression.”

Four packed festival days passed quickly. The reward was kilos of pixels, a broader horizon, new acquaintances and a wonderful experience.

Tamroni makrofoto 2017

TAMRON MACRO PHOTO 2017

„Makrofotograafia ei tähenda ainult putukajahti tagaaias. Lähedalt võib pildistada kõike ja kõiki ning selle käigus avastada enda jaoks hoopis uusi maailmu täis värve, mustreid ja uutmoodi valgust. Lähedalt pildistamine esitab fotograafidele tavalisest erinevad tehnilised väljakutsed ning paneb rohkem tähelepanu pöörama kompositsiooni põhialustele, nagu mustrid, värvid, taust.“ Selliste julgustavate sõnadega kutsusid „Tamroni makrofoto 2017“ korraldajad fotograafe makromaailma avastama.

Konkursile laekunud lähikaadreid hindasid žüriiliikmed, makrofotograaf Urmas Tartes, loodusfotograaf Karl Adami ja fotograaf Toomas Ili, kes jagasid võidud järgmiselt: I koht Peep Loorits „Hommik“, II koht René Türk „25.189554, 55.241188“ ja III koht Tiina Tasa „Tuhaks põlenud unistused“.

Karl Adami: „Soovin sageli, et suudaksin olla hommikuinimene. Ärgata järjest mitmel suvehommikul enne päikesetõusu ning sealjuures mitte tunda väsimust. Pildil „Hommik“ leidub kõike, mida ühel päikesetõusufotol näha võiks: aimatav soojus ja unisus, valguse ja pimeduse kohtumine. Minu silmis on tegemist väga õnnestunud makrofotoga, millele on püütud nii suur päikesekera, väike tilk kui ka väike päikesekera tilgas.“

“Macro photography doesn't just mean chasing insects in the back garden. You can take close-up photos of everything and everyone, discovering entirely new worlds full of colours, patterns and a new kind of light. Close-up photography presents new technical challenges to the photographer and forces him or her to pay more attention to the fundamentals of composition such as patterns, colours, background.” These were the encouraging words used by the organisers of Tamron Macro Photo 2017 to invite photographers to discover the macro world.

Close-up images submitted for the competition were judged by jury members macro photographer Urmas Tartes, nature photographer Karl Adami and photographer Toomas Ili, with prizes distributed as follows: 1st place: Peep Loorits *Hommik* (Morning), 2nd place: René Türk 25.189554, 55.241188 and 3rd place: Tiina Tasa *Tuhaks põlenud unistused* (Dreams Burnt to Ash).

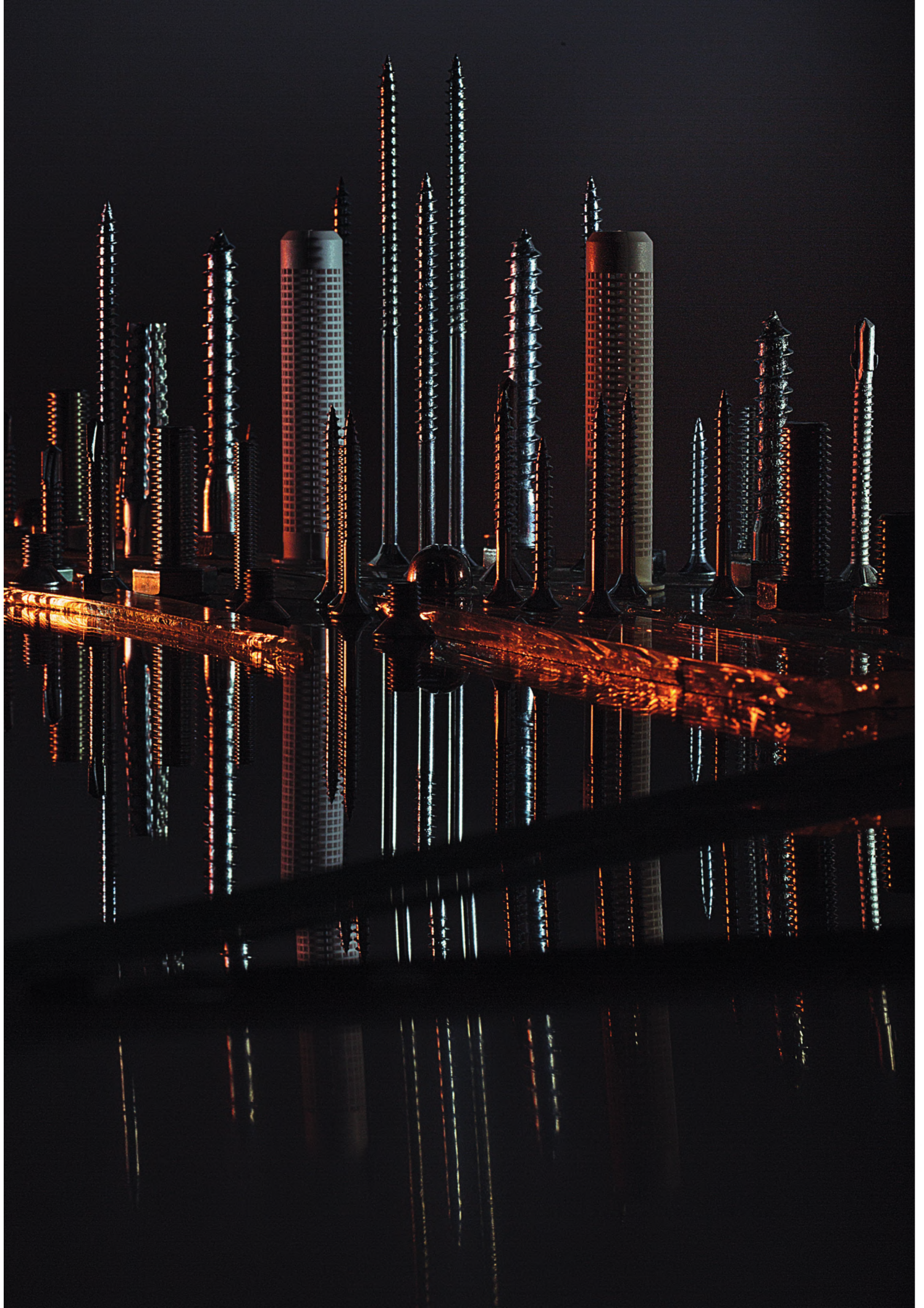
Karl Adami, “I often wish that I could be a morning person. Wake up before the sunrise on several consecutive summer mornings and not feel tired. There's everything in the photo Morning that you can see in a sunrise photo: the sense of warmth and sleepiness, the meeting of the light and the dark. In my eyes, it's a very successful macro photo, which captures both the large sun, a small water droplet and a small sun in the droplet.”

I koht / 1st place
Peep Looirts. Hommik / Morning

← II koht / 2nd place
René Türk. 25.189554, 55.241188

➤ III koht / 3rd place
Tiina Tasa. Tuhaks põlenud unistused
Dreams Burnt to Ash

Inimene. Linn. Kogukond 2017

HUMAN. CITY. COMMUNITY

Kristel Schwede

Põhja-Tallinn on hetkel pealinna kõige kiiremini arenev, loominguilisem ja põnevam linnaosa. Tallinna ühed vanimad asumiseltsid, Pelgulinna ja Kalamaja seltsid, korraldavad asjatundlikult nii piirkonna igapäevast elu kui ka meeleolukaid laada- ja kohvikupäevi. Kalamaja päevade raames on mitu aastat toimunud fotovõistlused. Tänavu toimus teist korda fotokonkurss nime all „Inimene. Linn. Kogukond“, mida korraldasid fotoentusiast Keijo Tismus ja Koplis Signatur House'is tegutsev stuudio Fotogeen koos fotograaf Sven Tupitsaga. Konkursi pilte sai laadida Photopointi veebikeskkonda snap.ee. Parimate fotode näitust nägi maikuus Kalamaja päevadel, edasi Balti jaama äsja renoveeritud ootesaalis, Telliskivi loomelinnakus ja Signature House'is.

Žürii koosseisus Jaak Juske, Peeter Sirge, Sven Tupits, Tuuli Mann, Tõnu Tunnel ja Vivian Ainsalu valisid järgmise esikolmiku: I koht Sten-Erik Rimmel „Balti jaam“ (vt tagakaas), II koht Urve Lätte „Sügis liinil“, III koht Kristiina Renel „Kopli kauboid“. Rahva lemmikuks osutus Caroline Suursaare „Tõuse ja sära“. Peavõitja sai koolituse Fotogeenilt, neli parimat foto A3-väljatrüki ArtPrintilt, Eesti Pressifoto tänavuse aastaraamatu ja fotoajakirja Positiiv.

Sten-Erik Rimmel: „Oli suvi peale kaitseväge, õhtust oli saamas hommik. Esimestele trollidele rihtides liikusin Balti jaama poole. Nagu ikka, käisin selgi korral rongide juurest läbi. Seal nad olid: Partsu porgand vasakul, grafitiga kaetud masin paremal. Astusin meelepärasemale külje alla ja pirraki! nii ta sündis: foto, mis jääb mälestama perioodi Eesti ronginduses.“

Urve Lätte: „Kopliisse just tihti ei satu, kuid avastamisrõõmu, värve ja huvitavat leiab seal alati.“

Kristiina Renel: „Mind huvitavad argielulised kurioosumid. Stroomi rannas jaanitulele ringi uidates märkasid toidutelgi küljel varjuteatrit, kus vanameeste arutelu omandas Metsiku Lääne *action*'i mõõtme. Eks Kopli linnaosa kuvandit iseloomustab tänaseni teatud eelarvamustest lähtuv Metsiku Lääne maik.“

Põhja-Tallinn is the fastest developing, most creative and exiting district in the capital. Some of the oldest community societies in Tallinn, the Pelgulinna and Kalamaja societies, expertly organise both the everyday life in the area and spirited fair and cafe days during the community festival. For several years, photography competitions have been held during Kalamaja Days. This year, the photography competition was held for the second time under the title *Human. City. Community*, led by the photography enthusiast Keijo Tismus and the Fotogeen studio in Kopli at Signatur House, together with the photographer Sven Tupits. Competition photos could be uploaded to Photopoint's online environment snap.ee. The exhibition of the best photos was open to the public during Kalamaja Days in May, followed by the newly renovated waiting hall of the Balti Railway Station, Telliskivi Creative City and Signature House.

The jury, comprising Jaak Juske, Peeter Sirge, Sven Tupits, Tuuli Mann, Tõnu Tunnel and Vivian Ainsalu selected the following as the top three: 1st place: Sten-Erik Rimmel *Balti jaam* (Balti Station), (see the photo on the back cover), 2nd place: Urve Lätte *Sügis liinil* (*Autumn on the Line*), 3rd place: Kristiina Renel *Kopli kauboid* (*Kopli Cowboys*). The audience's favourite was Caroline Suursaar's *Tõuse ja sära* (*Rise and Shine*). The overall winner was awarded a course at Fotogeen, the four best received an A3 print of the photo from ArtPrint, Eesti Press Photo 2017 yearbook and photomagazine *Positiiv*.

Sten-Erik Rimmel: "It's was the summer after Defence Forces, night was turning into morning. I was walking towards Balti Station intending to catch the first trolley bus. As always, I detoured to the trains. And there they were: I went to the side I liked better, and boom! That's how it was born: a photo that will commemorate a period in the Estonian train industry."

Urve Lätte: "I don't find myself in Kopli very often, but there's always something to discover, colours and plenty of interest." Kristiina Renel: "I'm interested in everyday curiosities. Wandering around at Stroomi Beach during the time when people light Midsummer bonfires, I noticed a shadow theatre on the side of a food tent, where a discussion between old men took on the measure of a Wild West action movie. I suppose a sense of the Wild West created by certain prejudices still characterises the image of Kopli district."

- III koht / 3rd place
Kristiina Renel
Kopli kauboid / Kopli Cowboys
- ↓ II koht / 2nd place
Urve Lätte
Sügis liinil / Autumn on the Line

Impressum

POSITIIV

Eesti fotoajakiri
Estonian Photo Magazine

Meediarong OÜ
Roo 21a Tallinn 10611
positiiv.ee
www.facebook.com/FotoajakiriPositiiv

Väljaandja

Publisher
Meediarong OÜ

Peatoimetaja

Editor in Chief
Kristel Schwede
kristel@positiiv.ee

Dokumentaal- ja portreefoto

Documentary and Portrait Photography
Annika Haas
annika@positiiv.ee

Nüüdiskunst

Contemporary Art
Laura Kuusk
laura.kuusk@positiiv.ee

Tõlge

Translation
Titania Tõlked OÜ

Keeletoimetajad

Language Editors
Mare Nurmoja
Daniel Allen

Kujundus

Layout
Kristel Schwede

Trükk

Print
Aktaprint AS
www.aktaprint.ee

Info ja müük

Info and sales
info@positiiv.ee

Üsiknumbri hind

Price per Issue
5,50 EUR

Aastatellimus Eestis (4 numbrit)

Pre-ordering in Estonia (4 issues) 22 EUR
Pre-ordering outside Estonia: info@positiiv.ee

@ All photographs and texts are the copyright property of the authors and/or magazine Positiiv

ISSN 1736-9053

Täname kõiki, kes kaasa aitasid!

EESTI KULTUURKAPITAL

→ Meeli Laidvee

Palve. Päeva parim foto. Amber Breeze 2017

Prayer. Best photo of the day. Amber Breeze 2017

